

Livsmedelsverkets budgetunderlag för 2026–2028

Innehåll

1	Översikt över förslag till anslagsförändringar.....	4
2	Förslag till finansiering.....	6
3	Förslag till anslagsförändringar.....	7
3.1	Förenklingar för företag för att stärka svensk konkurrenskraft	7
3.1.1	Förenklingar för företag.....	7
3.1.2	Ökade kostnader för slakterikontrollen.....	10
3.1.3	Stärka konkurrenskraften genom export.....	10
3.1.4	Kontroll av fusk	11
3.1.5	Skapa konkurrensfördelar genom skyddade beteckningar	12
3.1.6	Kartläggning av fisk/Gränsvärden som är anpassade till svenska förhållanden..	13
3.1.7	Riktade matvaneundersökningar.....	14
3.2	Säkerhet, krisberedskap och civilt försvar	15
3.2.1	Det gemensamma arbetet inom beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten	15
3.2.2	Sektorsansvarig myndighet.....	17
3.2.3	Insatser för ökad försörjningsförmåga	18
3.2.4	Strategisk samverkan med Tillväxtverket	21
3.2.5	Insatser för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå samt motståndskraft i samhällsviktig verksamhet.....	21
3.2.6	Beredskapsmyndighet inklusive säkerhetsskydd.....	22
3.2.7	Nationellt beredskapslaboratorium för dricksvattenanalyser (NBV)	24
3.3	Andra prioriterade åtgärder	26
3.3.1	Digitalisering	26
3.3.2	Biomonitorering.....	27
3.3.3	Livsmedelsdatasystemet.....	28
3.3.4	Tillsatser och aromer	29
3.3.5	Nytt nationellt system för insamling och tillhandahållande av råvatten- och dricksvattendata	30
3.3.6	Fortsatt arbete för att minska matsvinnet	32
3.3.7	Fortsatt behov av att utveckla måltider i vård, skola och omsorg	33
4	Finansiering.....	34
4.1	Kostnadseffektivisering inom den egna verksamheten.....	34
4.2	Verksamhetsinvesteringar och låneram	34
4.3	Anslagskredit, anslagssparande samt räntekontokredit	35
4.3.1	Anslagskredit.....	35
4.3.2	Anslagssparande	35

4.3.3	Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	36
4.4	Avgiftsfinansierad verksamhet	36
4.4.1	Förslag till finansiering av underskott i avgiftsfinansierad verksamhet – kontroll av slakterier och vilthanteringsanläggningar	37
4.5	Bidrag för krisberedskap	37
4.6	Bemyndigande	38

1 Översikt över förslag till anslagsförändringar

Livsmedelsverket lämnar budgetunderlag för räkenskapsåren 2026–2028 i enlighet med förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Livsmedelsverket har i planeringen för perioden gjort bedömningen att dessa förändringar av anslaget behövs för att svara mot regeringens och omvärldens krav och förväntningar på myndigheten.

En förteckning över Livsmedelsverkets gällande föreskrifter översänds samtidigt som budgetunderlaget i enlighet med författningssamlingsförordningen (1976:725).

Tabell 1.1: Översikt över förslagen (tkr)*

Fokusområden	2026	2027	2028
3.1 Förenklingar för företag för att stärka svensk konkurrenskraft	79 500	109 000	108 000
3.2 Säkerhet, krisberedskap och civilt försvar	179 400	323 200	574 200
3.3 Andra prioriterade åtgärder	30 000	39 000	71 500
4.4 Avgiftsfinansierad verksamhet	97 000	10 000	5 000
Totalt	385 900	481 200	758 700

*Eventuella avrundningsdifferenser kan förekomma

Tabell 1.2: Översikt över förslagen (tkr)

Fokusområden	Anslag	2026	2027	2028
3.1 Förenklingar för företag för att stärka svensk konkurrenskraft	1:14	65 000	95 000	95 000
	1:15	4 500	4 000	3 000
	1:26	10 000	10 000	10 000
3.2 Säkerhet, krisberedskap och civilt försvar	1:14	77 400	100 200	107 200
	1:27	102 000	223 000	467 000
3.3 Andra prioriterade åtgärder	1:14	24 000	27 000	59 500
	1:15	6 000	12 000	12 000
4.4 Avgiftsfinansierad verksamhet	1:14	97 000	10 000	5 000
Totalt, anslag 1:14		263 400	232 200	266 700
Totalt, anslag 1:15		10 500	16 000	15 000
Totalt, anslag 1:26		10 000	10 000	10 000
Totalt, anslag 1:27		102 000	223 000	467 000
Totalt, alla anslag		385 900	481 200	758 700

2 Förslag till finansiering

Tabell 2: Finansiering (tkr) (Uppgifterna lämnas i löpande priser)

Tkr	Utfall	Prognos	Beräkn	Beräkn	Beräkn
	2024	2025	2026	2027	2028
Anslag					
1:14**	390 867	527 849	554 094	581 418	593 046
1:15**	49 122	48 500	11 000	11 000	11 000
1:15 Medel för finansiering av bidrag (transferering)*	-17 158	-18 160	0	0	0
1:26 **	166 898	178 076	168 917	171 848	175 285
1:27**	51 862	140 000	79 000	285 000	383 000
1:27 Medel för finansiering av bidrag (transferering)***	-40 966	-140 000	-79 000	-285 000	-383 000
Utökade resursbehov 1:14			263 400	232 200	266 700
Utökade resursbehov 1:15			10 500	16 000	15 000
Utökade resursbehov 1:26			10 000	10 000	10 000
Utökade resursbehov 1:27****			102 000	223 000	467 000
Förslag till finansiering anslagsmedel	600 625	736 265	1 119 911	1 245 466	1 538 031
Tkr	Utfall	Prognos	Beräkn	Beräkn	Beräkn
Totala avgiftsintäkter som disponeras	166 592	172 800	181 200	181 200	181 200
<i>fördelas enligt regleringsbrevet på följande områden:*****</i>					
Gränskontroll	21 271	20 500	24 500	24 500	24 500
Kontroll av livsmedelsanläggningar	37 395	38 300	42 300	42 300	42 300
Kontroll av slakterier och VHA	773	0	0	0	0
Kontroll av slakterier och VHA, fasta avgifter	63 125	62 000	62 000	62 000	62 000
Nationella kontrollprogram	25 036	30 600	31 000	31 000	31 000
Myndighetsärenden	355	400	400	400	400
Uppdragsverksamhet	13 877	15 000	15 000	15 000	15 000
Tjänsteexport	4 761	6 000	6 000	6 000	6 000
Övriga intäkter som disponeras	46 177	45 150	43 150	43 150	45 150
Varav bidrag	40 699	42 000	40 000	40 000	42 000
Varav intäkter av avgifter enligt 4§ avgiftsförordningen	836	3 000	3 000	3 000	3 000
Annat	4 642	150	150	150	150
Summa	813 396	954 215	1 311 261	1 469 816	1 864 381

* Anslag 1:15, del av som transfereras som bidrag till Statens Veterinärmedicinska Anstalt samt privata företag.

** Värden för 2026—2028 är hämtade från Hermes.

*** Investeringsprogrammet. Medel som transfereras till andra aktörer hittills till kommuner och regioner.

**** För att genomföra åtgärder som stärker totalförsvarförmågan 2026–2028 äskar Livsmedelsverket att beredskapssektorn tilldelas de medel som tidigare meddelats (prop 2024/25:34 s. 109). Se avsnitt 3.2.1.

Myndighetens totalt äskade behov framgår i bemyndigandetabellen, under avsnitt 4.6, och är en summering av raderna 1:27** och 1:27**** i tabellen.

***** I avgiftsintäkterna ingår även de intäktsräntor som hör till den avgiftsfinansierade verksamheten.

3 Förslag till anslagsförändringar

3.1 Förenklingar för företag för att stärka svensk konkurrenskraft

Konkurrenskraftiga och lönsamma livsmedelsföretag i hela Sverige är en förutsättning för säkra livsmedel, en redlig hantering av livsmedel samt en robust livsmedelsförsörjning i kris och krig. Förändringar i omvärlden medför utmaningar, men också möjligheter för livsmedelssektorn. Bland dessa förändringar kan nämnas ett förändrat klimat, en allt mer orolig omvärld, nya produktionsmetoder, ökad automatisering och digitalisering samt en försämrad folkhälsa.

Riksdagen och regeringen har antagit flera styrande mål i syfte att säkerställa en ökad konkurrenskraft. Inte minst styr livsmedelsstrategin inriktningen av Sveriges arbete inom livsmedelssektorn. Regeringen har aviserat en översyn av livsmedelsstrategin i syfte att rikta in arbetet fram till 2030. Den kommande inriktningen av livsmedelsstrategin tillsammans med regeringens satsningar på regelförenkling, kommer att vara vägledande för Livsmedelsverkets arbete. Även resultaten från de utredningar som har haft i uppdrag att se över livsmedelskontrollens uppdrag och finansiering, väntas på sikt skapa förutsättningar för att nå målen i livsmedelsstrategin.

Livsmedelsverket kommer att fortsätta det påbörjade arbetet med att verka för goda förutsättningar för företagen i livsmedelssektorn. Vi kommer att ha fokus på att underlätta för företag i deras omställning mot en mer hållbar och robust verksamhet, att det ska vara så enkelt som möjligt att vara företagare och verka för en mer likvärdig kontroll som fokuserar på de största riskerna. För att uppnå detta krävs ökat samarbete myndigheter emellan, nya digitala verktyg, ökat fokus på bemötande och dialog med företagen.

3.1.1 Förenklingar för företag

Tabell 3.1.1: Förenklingar för företag (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Förenklingar för företag	1:14	11 000	11 000	11 000	Permanent
Kontroll på distans	1:15	1 500	1 000	-	2027
Totalt		12 500	12 000	11 000	

Livsmedelsverket ser behov av att vidta ett flertal åtgärder för att underlätta för företag samt stärka konkurrenskraften i livsmedelskedjan. Bland annat behöver Livsmedelsverket utveckla det digitala stödet till företag och livsmedelskontrollen behöver utvecklas mot att i högre grad fokusera på de största riskerna och på inspektörernas bemötande och stöd till företag.

Beloppet avser i huvudsak kostnader för medarbetartid för att utveckla och förvalta stöd till företag och kontrollmyndigheter. Inledningsvis kommer kostnaden att täcka sju till åtta årsarbetskrafter samt konsultkostnader med mera för framtagande och genomförande av kompetenshöjande satsningar. Den närmare fördelningen av medlen kommer dock att variera över tid då fokusområden för insatser kommer att variera över tid. Allt eftersom nya digitala system utvecklas kommer medlen även att täcka kostnader för avskrivning och teknisk förvaltning av dessa system.

Livsmedelsverket har fram till och med 2026, genom livsmedelsstrategin, ett regeringsuppdrag som möjliggör vissa satsningar för att underlätta för företagen genom att bland annat verka för ökad likvärdigheten i kontrollen. Om de finansierade uppdrag som myndigheten har inom ramen för livsmedelsstrategin inte bibehålls, kommer myndigheten att drastiskt behöva minska på arbetet med ledning och stöd till kontrollmyndigheterna för en mer likvärdig kontroll. Myndigheten kommer vidare inte att ha möjlighet att bedriva mer omfattande utvecklingsarbete riktat mot företag och vissa etablerade satsningar kan behöva avvecklas.

Motiv till förslaget

Företag inom livsmedelssektorn har många myndighetskontakter och vissa menar att det är svårt att veta vilken myndighet de ska kontakta, samt att informationen och den sammanlagda regelbördan från dessa olika myndigheter är svår att överblicka och förstå. Företagen upplever också att vissa regler styr fel och påverkar livsmedelsproduktionen negativt. På vissa områden saknas regler. Företag efterfrågar stöd från Livsmedelsverket i att förstå regelverket, bland annat i samband med godkännande av nya anläggningar och när kontroll genomförs.

Den personliga kontakten i samband med kontroll är en viktig möjlighet till lärande och hjälp för företagen att göra rätt. Företagen upplever dock att bemötandet och servicen i kontakter med myndigheter behöver förbättras. De vittnar om skillnader i bedömning och tillämpning mellan olika inspektörer, kontrollmyndigheter och länder. Företagen efterfrågar också mer kompetens inom olika produktionsgrenar, och de upplever att samordningen mellan tillsynsmyndigheter och handläggning av komplexa frågor och datadelning brister. De efterfrågar att deras perspektiv, villkor och förutsättningar ska beaktas i högre grad vid framtagande av nya regler genom tidigare dialog och ett tydligare företagsperspektiv i konsekvensanalyserna.

Tjänster och kunskapsstöd för företag och myndigheter

Livsmedelsverket vill fortsätta utveckla stödet till företag, bland annat genom utvecklade digitala tjänster och information. Sveriges kontrollsystem kräver därutöver särskilda digitala lösningar för att uppfylla företagets förväntningar. För att tjänsterna ska vara relevanta och hjälpsamma för företag och myndigheter behöver de utvecklas kontinuerligt. Här kan särskilt nämnas att det finns behov av att utveckla ett myndighetsgemensamt chatbaserat AI-stöd för rådgivning och stöd till företagen i livsmedelskedjan för att möjliggöra ett mer skraddarsytt stöd.

Utöver AI-utveckling behöver kommunikationen med företag utvecklas, exempelvis genom information på andra språk eller på enkel svenska och genom kunskapsstöd i form av pedagogiska illustrationer och filmer. Som exempel kan sådan information beskriva hur en kontroll går till, vilka de vanligaste avvikelserna är och hur man kan undvika dem. Kommunikationen ska kopplas till de kontakter företagen har med myndigheterna, så som via verksamt.se och andra e-tjänster. Det finns utmaning i att kombinera kontroll och ordentlig rådgivning till företag. Livsmedelsverket vill regelbundet kunna erbjuda seminarier för företagare som klargör gränsdragningarna för råd och stöd i kontrollsituationer. Därutöver vill Livsmedelsverket kunna tillhandahålla rådgivning för livsmedelsföretag med fokus på de som överväger att starta, eller nyligen har startat, verksamhet inom livsmedelsproduktionen. Denna rådgivning skulle ske åtskilt från kontrolluppdraget. Arbetet skulle starta i liten skala med fokus på de företag där Livsmedelsverket ansvarar för kontrollen. Här ingår slakterier, vilthanteringsanläggningar, gårdsmejerier, styckningsanläggningar med flera.

En mer likvärdig kontroll

För att erhålla en mer likvärdig kontroll i hela landet behöver de insatser som inletts genom arbetet med *God kontrollsed*, utvecklas och fullt ut få genomslag. Olika kompetenshöjande insatser är

nödvändiga. Livsmedelsverket har identifierat att det framför allt behövs insatser för att verka för en kontroll som fokuserar på de största riskerna samt åtgärder för att stärka inspektörernas bemötande och stöd till företag. Som exempel kan nyttjandet av digitala verktyg, såsom AI-baserade sökverktyg, rikta kontrollen inom vissa områden mot de allra största riskerna. Här kan särskilt kosttillskottsområdet nämnas som ett område där det finns behov av sådant stöd.

Flera kontrollmyndigheter så som kommuner, länsstyrelser och Statens jordbruksverk, har goda erfarenheter av samtalsmetoden *motiverande samtal*. Det är en evidensbaserad samtalsmetod som främjar positiv beteendeförändring genom att stärka företagarens inre motivation och tillit till förändring. De kontrollmyndigheter som har implementerat samtalsmetoden upplever en ökad effekt av kontrollen och att dialogen med företagen blir mer positiv och konstruktiv. Det krävs dock ett kontinuerligt arbete för att hålla metoden levande. Livsmedelsverket vill bredda och stödja tillämpningen av motiverande samtal inom livsmedelskontrollen i Sverige. Livsmedelsverket kan vara ett centralt kunskapsstöd, samordna nätverk för kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan kontrollmyndigheter, erbjuda stöd för kompetensutveckling samt följa upp och utvärdera tillämpning och effekter av metoden.

Kontroll på distans

Livsmedelsverket har arbetat med utvecklingsprojektet *Kontroll på distans* sedan 2019. Målet är att skapa flexibilitet i EU-lagstiftning gällande besiktning i samband med slakt och vilthantering. Detta innebär att vi skapar förutsättningar för köttbesiktning på distans med tekniska hjälpmedel istället för att vara närvarande i anläggningen, som lagen kräver idag. Kontroll på distans skulle öka hållbarheten och flexibiliteten för både företagen och myndigheten. Lösningen skulle innebära mindre logistiska hinder för företagen, minskade kostnader, mer likvärdiga bedömningar, mindre utsläpp från bilar samt underlätta bemanningen i kontrollen. Andra möjliga användningsområden av denna teknik är insatser i genomförande och uppföljning av kontrollen samt vid utbildning av veterinärstudenter.

Arbetet har hittills fokuserat på praktiska undersökningar för att ta fram vetenskapligt underlag som visar att kontroll på distans inte äventyrar livsmedelssäkerhet, djurhälsa eller djurskydd. Arbetet behöver fullföljas genom fortsatt publicering av vetenskapliga artiklar, men i synnerhet ökat fokus på internationellt samarbete och insatser där Sverige försöker påverka EU:s regelverk. Målet är att, inom ramen för den flexibilitet som finns i den EU-gemensamma lagstiftningen, fastställa de villkor som behöver uppfyllas för att kontroll kan genomföras på distans både före och efter slakt.

Utan fortsatt finansiering av projektet kommer Sverige inte kunna bidra till den förenkling som kontroll på distans erbjuder.

One Stop myndighetsshop

Livsmedelssektorn står inför ett högt förändringstryck och för att hantera tempot och komplexiteten behöver myndigheterna arbeta och samverka på nya sätt. Inom ramen för Tillväxtverkets samordningsuppdrag för livsmedelsstrategin har myndigheter och näringslivet testat ett nytt arbetssätt med syftet att skapa förutsättningar för regelförenkling och ökad innovation. Arbetssättet innebär ett nära samarbete mellan myndigheter och företag och bidrar till kortare handläggningstider, ett förbättrat bemötande, förbättrad förståelse för företagets behov samt till ett proaktivt regelutvecklingsarbete.

Ett regeringsuppdrag under 2026 till 2030 möjliggör ett utvecklingsarbete för att succesivt skala upp med fler fokusområden, och kunna genomföra arbetssättet bredare på myndigheterna.

3.1.2 Ökade kostnader för slakterikontrollen

Tabell 3.1.2: Ökade kostnader för slakterikontrollen (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Ökade kostnader för slakterikontrollen	1:26	10 000	10 000	10 000	Permanent

Livsmedelsverkets senaste prognos är att anslag 1:26 Slakterikontroll inte täcker kostnaderna för kontrollens genomförande 2026. Underskottet uppskattas till 10 miljoner kronor. Orsakerna är i första hand att löne- och pensionskostnader väntas öka mer än tidigare var känt, samtidigt har nödvändiga satsningar på ett nytt IT-system fört med sig ökade kostnader.

Även om anslag 1:26 ska PLO-uppräknas, ingår det inte möjlighet att utnyttja anslagskredit/sparande. Detta är problematiskt då myndigheten inte har full rådighet över kostnadsutvecklingen eftersom den kontroll som genomförs på slakterier är obligatorisk. Ökade volymer leder till behov av ökad bemanning. Slakt utöver normala arbetstider för med sig kostnader som myndigheten inte kan debitera nu när fasta avgifter tillämpas i köttkontrollen. Utan ökade medel finns risk att bemanningen inte kan möta behovet hos slakterierna, vilket i sin tur skulle kunna leda till att färre djur kan slaktas och därmed påverka primärproducenternas lönsamhet och djurskyddet negativt.

3.1.3 Stärka konkurrenskraften genom export

Tabell 3.1.3: Stärka konkurrenskraften genom export (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Stärka konkurrenskraften genom export	1:14	11 000	11 000	11 000	Permanent

I många fall ställer tredje länder krav på Sverige för att öppna upp sina marknader för svensk export av livsmedel. Livsmedelsverket arbetar idag med att öppna upp nya exportmarknader och verkar för att redan öppnade marknader inte stängs, genom så kallat underhållsarbete.

Arbetet med marknadstillträden finansieras idag med tidsbegränsade resurser om 6 miljoner kronor som upphör vid utgången av 2025. Arbetet med export är ett kontinuerligt arbete där behov av finansiering ökar över tid på grund av ökat behov av att underhålla existerande marknader. Beloppet är beräknat utifrån ett uppskattat behov av ytterligare fyra årsarbetskrafter. Under 2026 beräknas en del av de tillkommande medlen, 500 000 kronor, nyttjas för en förstudie för ett nationellt digitalt stöd för utformande av exportintyg.

Arbetet med exportgodkännanden bör ses som en löpande förvaltningsuppgift för myndigheterna och därför läggas på förvaltningsanslaget. Livsmedelsverket föreslår även att eventuella medel för anläggningsgodkännande kan användas för exportarbete om inga inspektioner aviseras under året.

Om Livsmedelsverket inte erhåller medel för fortsatt exportfrämjande arbete kommer myndigheten att behöva skära ner arbetet till en minimal nivå. Myndigheten kommer inte längre ha möjlighet att verka för att öppna upp nya marknader och underhållet av befintliga marknader kommer med nödvändighet att minimeras, vilket på sikt kommer leda till att exportmarknader behöver stängas.

Motiv till förslaget

En ökad export är en av grundpelarna för att nå målen i livsmedelsstrategin. Om Sverige avser fortsätta satsa på svensk livsmedelsexport så behöver medel tillföras även efter 2025 och ta hänsyn

till ökat behov av att underhålla existerande marknader över tid. Arbeta med att underhålla de marknader som öppnats uppkommer ibland först flera år efter öppnandet. Arbetet med att utfärda exportintyg är idag manuellt och tidskrävande för både företag och kontrollmyndigheterna.

Livsmedelsverket anser vidare att uppdraget även bör omfatta insatser som syftar till att stärka konkurrenskraften för svenska livsmedel vid export genom att främja svenska mervärden och innovationer för hållbar livsmedelsproduktion. Detta arbete behöver utföras löpande och i samstämmighet med det arbete som redan görs inom exportuppdraget. För att minska handläggningstiden och den administrativa bördan för utfärdande av intyg, och därigenom företagens avgifter, behöver myndigheterna utreda förutsättningarna för att införa ett nationellt system för digitalt utfärdande och signering av exportintyg. Livsmedelsverket och Jordbruksverket har kompletterande roller i arbetet. Det är därför viktigt att de resurser som tillförs respektive myndighet inte skiljer sig alltför mycket för att inte skapa flaskhalsar samt att marginaler finns för att hantera större underhållsarbeten.

3.1.4 Kontroll av fusk

Tabell 3.1.4: Kontroll av fusk (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Hålla i arbetet med kontroll av fusk	1:14	5 000	5 000	5 000	Permanent
En ny organisation för kontroll av fusk	1:14	30 000	60 000	60 000	Permanent
Totalt		35 000	65 000	65 000	

1. Förslaget innebär medel för att kunna fortsätta och förstärka myndighetens nuvarande arbete mot livsmedelsfusk.

Livsmedelsverket har idag inom ramen för livsmedelsstrategin särskilda tidsbegränsade medel, om 3 miljoner kronor, för att motverka livsmedelsfusk. Dessa medel motsvarar kostnaderna för 2,5 årsarbetskrafter, men de upphör dock vid utgången av 2025. Beloppet om 5 miljoner kronor innebär en utökning med motsvarande lite drygt 1,5 årsarbetskrafter.

Utan fortsatt finansiering kommer vi att behöva nedprioritera arbetet, varvid Sverige riskerar att tappa kompetens och kapaciteten att motverka oseriöst agerande och kriminalitet i livsmedelskedjan, just när det kommer att behövas som mest.

2. I betänkandet Stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan (SOU 2024:44) föreslås att det inrättas en central fuskstyrka placerad på Livsmedelsverket med åtminstone 30 medarbetare i en uppstartsfas.

I betänkandet, avsnitt 2.1, finns det en redogörelse för hur kostnaderna är beräknade.

Livsmedelsverket bedömer dock att det är lämpligt att funktionen börjar byggas upp under 2026 för att nå sin fulla bemanning först under 2027.

Motiv till förslaget

Vilsedande och bedräglig information påverkar konsumenternas förtroende för livsmedelssektorn och företagens möjligheter att konkurrera på lika villkor. Fusk med livsmedel har starka kopplingar till organiserad brottslighet och Livsmedelsverket arbetar alltmer på en större arena tillsammans med andra myndigheter. Straffet för den som ertappas och döms är förhållandevis lågt, samtidigt som kontrollen är outvecklad i förhållande till många av våra närmaste handelspartners inom EU.

Ett fortsatt och förstärkt arbete mot livsmedelsfusk skulle vara i linje med den nationella brottsförebyggande strategi mot organiserad brottslighet som regeringen har tagit fram. Livsmedelsverket är numera en nätverksmyndighet i satsningen mot organiserad brottslighet, den så kallade OB-satsningen. I december 2024 fick Livsmedelsverket vidare ett regeringsuppdrag om att bidra till att utveckla det brottsförebyggande arbetet. Om den önskade effekten med ett sådant uppdrag ska uppnås kommer det dock att krävas utökade resurser.

En sådan satsning skulle även gå i takt med Totalförsvarets forskningsinstitutets (FOI) arbete och syn på livsmedelssektorn. Kriminalitet och livsmedelsbedrägerier har identifierats som ett verktyg för att försvaga Sveriges försörjningsförmåga, varför Sveriges förmåga att identifiera och motverka sådana hot behöver förstärkas.

En ny utökad organisation i enlighet med förslagen i SOU 2024:44

I betänkandet Stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan (SOU 2024:44) föreslås bland annat att det inrättas en central fuskstyrka med placering på Livsmedelsverket. Denna styrka skulle ha åtminstone 30 medarbetare i en uppstartsfas. Styrkan föreslås fördelas på en funktion för underrättelse och analys, ett samordningskansli och en nationell fuskstyrka för operativ kontroll.

3.1.5 Skapa konkurrensfördelar genom skyddade beteckningar

Tabell 3.1.5: Skapa konkurrensfördelar genom skyddade beteckningar (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Skapa konkurrensfördelar genom skyddade beteckningar	1:15	3 000	3 000	3 000	2030

Förslaget innebär att det ska genomföras tillfälliga kompetenshöjande insatser hos framför allt livsmedelsföretag och kontrollmyndigheter om vad en skyddad beteckning innebär och vilka krav som ställs på produktion och kontroll.

Beloppet ska täcka kostnaden för 1,5 årsarbetskrafter samt kostnader för framtagande av och genomförande av utbildningar och andra kompetenshöjande insatser.

Motiv till förslaget

I vissa delar inom EU nyttjas skyddade beteckningar i hög utsträckning och livsmedelsföretagare som producerar produkter med skyddade beteckningar kan få betydande konkurrensfördelar. En satsning på skyddade beteckningar bidrar till att stärka de svenska företagens konkurrenskraft. Arbetet med skyddade beteckningar är ett sätt att stärka såväl den svenska matkulturen som förutsättningarna för svenskt mathantverk och svensk livsmedelsexport. För att tillvarata de möjligheter som skyddade beteckningar innebär behöver Sverige arbeta mer systematiskt och nå ut med vad en skyddad beteckning innebär och vilka krav som ställs på produktion och kontroll. Svenska företag, kontrollmyndigheter och konsumenter har generellt för låg kunskap om vad en skyddad beteckning innebär och vilka krav som ställs på produktion och kontroll, vilket innebär att det inte nyttjas fullt ut eller på ett korrekt sätt.

Handläggningen av ärenden för att registrera en skyddad beteckning är omfattande och tar ofta lång tid. Livsmedelsverket ser ett starkt behov av en kompetenshöjande satsning, både för företag som vill producera produkter med skyddad beteckning och hos kontrollmyndigheter som ska kontrollera tillverkningen. En sådan satsning skulle gynna svenska möjligheter att utnyttja skyddet, och samtidigt avlasta Livsmedelsverket i den vägledande rollen vad gäller lagstiftningsfrågor och även kunna underlätta i ansökningsprocessen för nya skyddade beteckningar.

För att Jordbruksverkets förstärkta satsning på skyddade beteckningar ska bära frukt behöver det avsättas resurser på att bygga upp kompetensen inom området och forma en riskbaserad och likriktad kontroll av skyddade beteckningar. Det skulle också svara upp mot den kritik som Sverige har fått efter EU-kommissionens revision av Sveriges system för kontroll av skyddade beteckningar (Sante F 2019 och 2022).

3.1.6 Kartläggning av fisk/Gränsvärden som är anpassade till svenska förhållanden

Tabell 3.1.6: Kartläggning av fisk/Gränsvärden som är anpassade till svenska förhållanden (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Övervakningsprogram	1:14	4 000	4 000	4 000	Permanent
Inhämtning av data	1:14	1 000	1 000	1 000	Permanent
Totalt		5 000	5 000	5 000	

På grund av att Efsa (Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet) under 2025 kommer att presentera en ny risk- och nyttovärdering för fisk och en översyn av gränsvärdena för dioxiner och PCB:er, behöver de svenska kostråden revideras. Förslaget omfattar även finansiering av insamling av data för att påverka gränsvärdena vilket är en förutsättning för att svenska producenter ska kunna konkurrera på marknaden.

Beloppet ska täcka kostnader för planering, provtagning, analys och exponeringsuppskattningar. I det ingår personella resurser, analyskostnader och kostnader för ersättning till producenter.

Motiv till förslaget

Inom EU finns det gränsvärden för hur mycket främmande ämnen, till exempel miljögifterna PFAS och dioxiner, ett livsmedel får innehålla. Syftet är att förhindra att livsmedel med de högsta halterna hamnar på marknaden. Gränsvärdena sätts efter ALARA-principen (as low as reasonable achievable), det vill säga att man utgår från data om hur mycket av ett ämne som förekommer i det aktuella livsmedlet och sätter gränsvärdet så lågt som möjligt. Eftersom halterna av miljögifter i livsmedel är svåra att påverka ges kostråd utifrån vad som bedöms vara ett tolerabelt dagligt intag (TDI).

Efsa reviderar regelbundet gränsvärdena för oönskade ämnen utifrån nya haltdata som medlemsstaterna tar fram och rapporterar in till EU. En förutsättning för att EU:s gränsvärden ska passa svenska förhållanden och ge svenska företag förutsättningar att konkurrera på marknaden är att Sverige bidrar med information om vilka halter av de aktuella ämnena som förekommer i svenska livsmedel. Risker är annars att gränsvärdena inte passar svenska förhållanden och produktion, och att situationen som uppstod i och med det nya gränsvärdet för PFAS i kräftor upprepas, det vill säga att EU:s gränsvärden är för lågt satta för att svenskproducerade livsmedel ska få säljas. För att undvika detta behöver halterna av dioxin/PCB, PFAS och vissa metaller från olika fiskarter i svenska vattendrag, och att efterföljande exponeringsuppskattning genomförs kontinuerligt och fortlöpande, ses över avseende vilka ämnen som är aktuella att kartlägga.

Under 2025 kommer Efsa att presentera en ny risk- och nyttovärdering för fisk och en översyn av gränsvärdena för dioxiner och PCB:er är också på gång. I samband med detta behöver de svenska kostråden revideras. Fiskerinäringen har länge efterfrågat reviderade kostråd som är mer specifika avseende arter och områden. Den typen av råd skulle gynna branschen samtidigt som det ökar möjligheterna både att nyttja naturresursen fisk och att skydda konsumenter på ett mer effektivt sätt. Sverige har också lyft ett önskemål om att revidera vissa av de nya gränsvärdena för PFAS-

ämnen i fisk och skaldjur. Kommissionen har svarat att det endast kan bli aktuellt om underlag i form av haltdata kan presenteras.

För att kunna möta branschens behov behöver Livsmedelsverket ha kapacitet att genomföra regelbunden kartläggning av halter av miljögifter, såsom dioxin/PCB, PFAS och vissa metaller från olika fiskarter i svenska vattendrag, med efterföljande exponeringsuppskattning. Även relevanta haltdata i fisk från provtagning som genomförts av andra aktörer och myndigheter kan vara relevant att inhämta.

3.1.7 Riktade matvaneundersökningar

Tabell 3.1.7: Riktade matvaneundersökningar (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Riktade matvaneundersökningar	1:14	3 500	3 500	3 500	Permanent

Livsmedelsföretagare, branschorganisationer och forskare uttrycker behov av tillgång till aktuell data och mindre omfattande matvaneundersökningar i tider då det sker snabba och oväntade förändringar som påverkar livsmedelskonsumtionen. Sådana undersökningar kommer bidra till producenters möjligheter till omställning och anpassning till snabba förändringar i omvärlden och därmed bibehållen eller ökad konkurrenskraft.

Förslaget ska täcka kostnaden för två årsarbetskrafter samt driftskostnader för genomförande och analys av matvaneundersökningar. Livsmedelsverket har inte möjlighet att tillgodose företagarnas, branschens och övriga aktörers uttryckta behov om kompletterande och mindre omfattande kostundersökningar än de nationella Riksmaten-undersökningarna inom ramen för nuvarande resurser.

Motiv till förslaget

Det sker snabba och ibland oväntade samhällsförändringar som påverkar livsmedelskonsumtionen, till exempel Covid-19-pandemin, prishöjningar och nya trender så som ökad försäljning av energidrycker. Olika grupper kan påverkas på olika sätt och företagare, branschorganisationer, forskare och offentliga företrädare efterfrågar mer och aktuell data för att kunna följa snabba och oväntade förändringar i matvanor hos olika grupper i befolkningen. Livsmedelsbranschen efterfrågar till exempel mer data kring olika målgruppers intag och lyfter vikten av att kunna följa effekten av snabba trender i matvanor. Detta för produkt- och affärsutveckling av nya produkter, till exempel vid omställning till mer växtbaserad kost, men också för att veta vilka livsmedel som bidrar mest till intaget av olika näringsämnen, vilken roll olika livsmedel har i matvanorna med mera. Offentliga aktörer behöver data för att identifiera eventuella riskgrupper och kunna vidta åtgärder.

Genomförandet av nationella matvaneundersökningar (Riksmaten) genomförs i enlighet med Livsmedelsverkets instruktion och regelbundet för olika åldersgrupper. De syftar till att ge en nationell bild över intag av livsmedel men även för att se trender i konsumtion och matvanor över tid. De utgör den vetenskapliga grund på vilket risk- och nyttovärderingar görs anpassat efter den svenska befolkningen, men de är även nödvändiga underlag för olika typer av åtgärder, så som riktlinjer och vid regelutveckling. Dessa undersökningar behöver vara nationella och representativa för hela befolkningen vilket innebär att de är tids- och resurskrävande. Nya konsumtionstrender, nya livsmedel och nya ämnen i maten kräver mer precisa och ibland snabbare intagsdata för att kunna göra riskvärderingar för specifika grupper. Exempel på detta är järnintag hos unga kvinnor och näringsinnehåll och andra ämnen i vegetabiliska ersättningsprodukter vid omställning till mer

växtbaserad kost. Det behövs för att kunna ge rätt kostråd till rätt målgrupper, men också för att kunna vidta riktade åtgärder för olika målgrupper, så som barn, unga och äldre personer.

Livsmedelsverket behöver därför ha möjlighet att genomföra mer avgränsade och riktade kostvaneundersökningar som komplement till de nationella matvaneundersökningarna.

3.2 Säkerhet, krisberedskap och civilt försvar

Livsmedelsverkets arbete inom civilt försvar från 2025 och framåt inriktas av Totalförsvarspropositionen samt regeringens omhändertagande av redovisade och pågående utredningar. Livsmedelsverkets och beredskapssektorn för Livsmedels- och dricksvattenförsörjnings fortsatta förmågeutveckling, kommer även att behöva ske inom ramen för de planer, åtaganden och andra inriktningar som följer av Nato-medlemskapet. Uppgifter, krav och förväntningar på Livsmedelsverket och arbetet inom civilt försvar kommer sammantaget att breddas och fördjupas under perioden.

MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) och Försvarsmakten har fått i uppdrag att ta fram gemensamma utgångspunkter som kan användas som stöd för beredskapsmyndigheternas planering^[1], i linje med Handlingskraft^[2]. I uppdraget anges att totalförsvaret ska ha en uthållighet som gör det möjligt att ställa om samhället för en längre kris. Det innebär bland annat att viktiga delar i den svenska ekonomin kan upprätthållas. De tre månaders uthållighet som samhället planerar för ska ge tid för omställning till förändrade produktionsförutsättningar och transport- och varuflöden. Risker att Sverige enskilt ska bli helt avskuret från importmöjligheter och viktiga handelsförbindelser ses inte som överhängande och är därmed inte en händelseutveckling som planeringen ska utgå från på det vis som det gjorde innan Nato-inträdet. Det ska dock beaktas att transport- och försörjningskedjor kan bli störda. Denna nya inriktning kommer påverka hur myndigheterna arbetar med uppbyggnaden av förmågan inom beredskapssektorn framöver. I kommande arbete blir det också aktuellt att ta avstamp i Försvarsmaktens typsituationer^[3] och kommande Nato-planering, exempelvis värdlandsstöd.

3.2.1 Det gemensamma arbetet inom beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten

Arbete inom beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten

För att genomföra åtgärder som stärker totalförsvarsförmågan 2026–2028 äskar Livsmedelsverket, Naturvårdsverket, Statens jordbruksverk och Statens veterinärmedicinska anstalt att beredskapssektorn tilldelas de medel som tidigare meddelats (prop 2024/25:34 s. 109).

^[1] Regeringsbeslut 2024-12-19 Fö2024/02054 (delvis) Gemensamma förutsättningar för utvecklingen av totalförsvaret 2025–2030

^[2] Handlingskraft. Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering 2021–2025. MSB och Försvarsmakten, 2021

^[3] <https://www.forsvarsmakten.se/siteassets/2-om-forsvarsmakten/dokument/strategiska-styrdokument/forsvarsmaktens-strategiska-plan---bilaga-1.pdf>

Sektor/område	Tidigare medel för						
	2025*	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Livsmedelsförsörjning och dricksvatten (UO20, UO23)	546	225	406	733	1 075	1 039	1 059

Tabellen är ett utdrag från sidan 162-163 i Totalförsvarspropositionen 2025-2030 (2024/25:34).

De äskade medlen bedöms nödvändiga för att fortsätta bygga upp en robust livsmedels- och dricksvattenförsörjning. De behövs inte minst för att möta det särskilda behov av stöd som Försvarsmakten behöver inom livsmedels- och dricksvattenförsörjning under försvarsperioden enligt Totalförsvarspropositionen (prop 2024/25:34 s. 109). Dock behövs ytterligare medel om samtliga myndigheter i beredskapssektorn ska kunna genomföra önskad egen förmågehöjning samtidigt som förmågan stärks enligt plan hos sektorns verksamhetsutövare.

Enligt Totalförsvarspropositionen är beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten en av sex prioriterade beredskapssektorer under försvarsperioden. Arbetet inom beredskapssektorn syftar till att alla i Sverige har tillgång till tillräckligt med säker mat, säkert dricksvatten och fungerande avfalls- och avloppshantering i kris, höjd beredskap och ytterst krig. Att myndigheterna i sektorn har en gemensam syn på hur uppbyggnaden av det civila försvaret i sektorn ska finansieras över tid, medför att synergieffekter mellan åtgärder kan tillvaratas. Samtidigt identifieras också finansieringsbehov hos enskilda myndigheter som är nödvändiga att möta för att sektorn ska kunna samordna sitt arbete på ett effektivt sätt.

Investeringsprogram

Myndigheterna i beredskapssektorn Livsmedelsförsörjning och dricksvatten skapar tillsammans goda förutsättningar för offentliga och privata aktörer att kunna upprätthålla sin samhällsviktiga verksamhet och bidra till livsmedels- och dricksvattenförsörjning samt avfalls- och avloppshantering i kris, höjd beredskap och ytterst krig. En stor del av de äskade medlen inom anslag 1:27 UO 23 avser förmågeutveckling genom det investeringsprogram som planeras för att stärka samhällets funktionalitet och försörjning (sektorns tioårsplan s. 6) och som är viktiga åtgärder för det fortsatta arbetet med att bygga upp en robust livsmedelsförsörjning (prop. 2024/25:34 s. 109).

Beredskapssektorn för Livsmedelsförsörjning och dricksvatten föreslår att de medel som tilldelas via anslag 1:27, fördelas till respektive myndighet via separata anslagposter inom anslaget.

Myndigheterna i beredskapssektorn ser däremot ett behov av att skapa en mer flexibel struktur, framför allt under höjd beredskap, för att till exempel möjliggöra att outnyttjade medel hos en myndighet kan omfördelas för att finansiera insatser som stärker andra verksamheter inom sektorns ansvarsområde.

Inriktning av investeringsprogrammets insatser ska ske i samverkan med grund i expertbedömningar hos relevanta myndigheter i beredskapssektorn. Varje myndighet inom beredskapssektorn ska ansvara för att hantera stöd inom sitt specifika ansvarsområde. Detta innebär att myndigheterna ska identifiera behoven inom sina respektive uppgiftsområden, säkerställa att insatserna bidrar till sektorns övergripande mål för ökad motståndskraft och beredskap samt föra en nära dialog med verksamhetsutövare för att säkerställa att medlen används effektivt och träffsäkert. Genom dialog mellan myndigheterna i sektorn säkerställs att medel vid behov omfördelas för ett optimalt nyttjande.

3.2.2 Sektorsansvarig myndighet

Tabell 3.2.2: Sektorsansvarig myndighet (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Sektorsansvarig myndighet	1:14	3 000	11 000	13 000	Permanent
Regional närvaro inom civilområden	1:14	3 000	3 000	3 000	Permanent
Totalt		6 000	14 000	16 000	

Ökad förmåga att utveckla och stärka det civila försvaret samt utökad regional närvaro för samverkan med civilområdena (CIVO) samt Försvarmakten. Sammantaget ger detta en högre samlad förmåga inom totalförsvaret.

Anslagsförändringen omfattar huvudsakligen årsarbetskrafter. Enligt förslag i *Kraftsamling* behöver Livsmedelsverket som sektorsansvarig myndighet en ökad regional närvaro för att kunna stärka samarbetet med civilområdena. Den regionala närvaron avser myndigheten att bygga upp under budgetperioden. Vidare behöver Livsmedelsverket höja förmågan att kunna bidra som sektorsaktör i förhållande till Försvarmakten och därigenom stärka det svenska totalförsvaret. Livsmedelsverket får för närvarande använda högst 17,5 miljoner kronor för arbetet som sektorsansvarig myndighet och bedömer att behoven för att kunna genomföra uppgifterna kopplat till sektorsansvaret, behöver förstärkas med ytterligare 13 miljoner kronor per år 2026–2028. För att bygga upp den regionala närvaron krävs 3 miljoner kronor per år 2026–2028.

Motiv till förslaget

Sektorsansvaret kommer fortsätta att öka i betydelse, se till exempel *Kraftsamling - inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret* (Ds2023:34), samt *En modell för svensk försörjningsberedskap* (SOU 2023:50). Även i *Totalförsvaret 2025-2030* (Prop. 2024/25:34) beskrivs hur mandat och roller för sektorsansvariga myndigheter behöver förstärkas, samt hur förmågan ska fortsatt stärkas och takten ökas, där de åtgärder som snabbt ger störst effekt och/eller en konkret förmågehöjning ska prioriteras. Regeringen kommer även ge en särskild utredare i uppdrag att överväga vilket behov det finns av att modernisera och utöka regeringens och främst sektorsansvariga myndigheters och civilområdesansvariga länsstyrelser, föreskrifts- eller beslutsrätt vid krig och krigsfara. Man betonar också att förmågan att stödja Försvarmakten behöver öka skyndsamt, där vår beredskapssektor pekas ut som en där det finns särskilt stort behov av stöd.

Under 2024 har det även blivit tydligt att Nato-medlemskapet ställer höga krav på oss som sektorsansvarig myndighet att tillse att vårt arbete med civil beredskap samordnas med och anpassas till Natos krav. Under året kommer vi bland annat att analysera och implementera *Natos Response Measures* (RM), *Baseline Requirements* (NBR) och *Nato Response System* (NRS).

Sektorsansvarig myndighet kommer också i större utsträckning att representera beredskapssektorn i analyser, rapporter och kontakter med övriga aktörer i det svenska beredskapssystemet, vilket ställer höga krav på Livsmedelsverket. Ett ökat beredskapsarbete hos länsstyrelserna kräver också ökad samverkan och samordning mellan sektorsansvarig myndighet och regionala myndigheter.

Att beredskapsmyndigheterna i beredskapssektorn har olika förutsättningar och finansiering försvårar gemensam planering och möjligheten att vidta gemensamma eller samordnade åtgärder inom beredskapssektorn livsmedels- och dricksvattenförsörjning. Detta ställer extra stora krav på Livsmedelsverket som sektorsansvarig myndighet att leda arbetet framåt.

För att hantera utmaningarna och möta de ökade förväntningar som finns gentemot oss som sektorsansvarig myndighet att snabbt höja förmågan inom vår beredskapssektor, krävs en effektiv omvärldsbevakning och god samverkan såväl inom sektorn som med näringslivet, internationella aktörer, Regeringskansliet och andra aktörer i det svenska beredskapssystemet. Det ökar möjligheten att tidigt uppfatta vilka ändrade förutsättningar som kan komma under perioden och ger bättre möjlighet att skapa en flexibel planering.

Ett kontinuerligt och systematiskt arbete med förmågeplanering inom beredskapssektorn utgör en förutsättning för att vi ska kunna identifiera och åtgärda förmågegap och därmed rikta våra förmågehöjande insatser rätt. Några av de åtgärder vi planerar är sådant som på ett konkret sätt bygger en ökad robusthet inom vår beredskapssektor, så som genomförandet av ett investeringsprogram som stödjer åtgärder för att åstadkomma konkret förmågehöjning hos aktörer inom beredskapssektorns ansvarsområde och bidra till att säkerställa samhällets funktionalitet i kris, höjd beredskap och ytterst krig (se 3.2.1 och 3.2.3).

Mot bakgrund av att beredskapsmyndigheterna inom sektorn har olika förutsättningar till finansiering anser Livsmedelsverket att de föreslagna finansieringsprinciperna i Kraftsamling, med anslag samlade under utgiftsområde 6, skulle underlätta sektorsarbetet. Att beredskapsmyndigheterna inom sektorn har olika förutsättningar och finansiering innebär i dagsläget att vi behöver ha en smart planering där möten och övningar planeras och genomförs med minsta möjliga resursgång utan att resultatet påverkas, vilket ställer stora krav på oss som sektorsansvarig myndighet.

3.2.3 Insatser för ökad försörjningsförmåga

Tabell 3.2.3: Insatser för förbättrad livsmedels- och dricksvattenförsörjning (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Investeringsprogram för förmågeutveckling inom beredskapssektorn livsmedelsförsörjning och dricksvatten	1:27	102 000	223 000	467 000	Permanent
Administrera investeringsprogram	1:14	5 000	10 000	10 000	Permanent
Avtalssamverkan med privata näringslivet	1:14	6 000	6 000	6 000	Permanent
Tillkommande uppgifter som följer av En säkrare tillgång till vattenreningskemikalier, Ds 2023:9	1:14	7 400	3 200	3 200	Permanent
Omhändertagande av utredningsresultat	1:14	5 000	10 000	15 000	Permanent
Totalt		125 400	252 200	501 200	

Ökad förmåga att utveckla och stärka det civila försvaret och därmed bidra till en högre samlad förmåga inom totalförsvaret. Anslagsförändringarna omfattar huvudsakligen årsarbetskrafter utom för anslaget 1:27. Dessa medel kommer i sin helhet att användas för transfereringar till andra aktörer.

Motiv till förslaget

För att stärka försörjningsberedskapen och åstadkomma en ökad försörjningsförmåga av dricksvatten och livsmedel finns behov av insatser kopplade till kommuner, regioner, länsstyrelser

och näringsliv. Analyser visar att förmågehöjning behövs gällande till exempel reservkraftsättning, lagerhållning och nödvattenåtgärder. För näringslivets vidkommande är de investeringar som krävs för att kunna upprätthålla produktionen i krig, inte alltid marknadsmässigt försvarbara. Kostnaderna för investeringarna är för stora i relation till risken för krig. Det innebär att det finns ett behov av offentliga insatser om livsmedels- och dricksvattenproduktionen ska kunna upprätthållas. För kommuner och regioners vidkommande är det olika hur långt beredskapsuppbyggnaden kommit. Generellt är behoven av investeringar för att kunna upprätthålla offentlig måltidsverksamhet och dricksvattenförsörjning under krig stora.

Flera utredningar har presenterats under 2024 vars förslag sannolikt kommer att behöva omhändertas under perioden. Det kommer att innebära ökade uppgifter för myndigheten, inte minst avseende vägledning för aktörer inom livsmedelsberedskapen och dricksvattenförsörjningen.

Investeringsprogram och avtalssamverkan med privata näringslivet

Under 2024 har Livsmedelsverket, tillsammans med Naturvårdsverket och andra myndigheter inom beredskapssektorn, tagit fram mål, undersökt och analyserat behovet av och förutsättningarna för ett investeringsprogram för livsmedel, dricksvatten och avlopp. Investeringsprogrammen är ett strategiskt finansieringsverktyg för att finansiera förmågehöjning och stärka försörjningsberedskapen inom sektorn för livsmedelsförsörjning och dricksvatten. Myndigheten har också genomfört en pilot för att testa hur ett stöd kan vara utformat för att höja förmågan hos de offentliga måltidsverksamheterna och dricksvattenförsörjningen.

Insatser inom programmet kan riktas mot både offentliga organisationer och näringslivet. Under 2025 kommer pilotprojekt, baserat på erfarenheterna från 2024, att genomföras för att testa modeller för finansiellt stöd till offentlig måltidsverksamhet och dricksvattenförsörjning. Modellen ska vara möjlig att skala upp för att möta det stora behov som finns hos kommuner och regioner.

En insats kommer även att genomföras för att skapa robusta livsmedelsbutiker. För att inte hamna i problem med statstödsregelverket kommer lösningen som testas under 2025 baseras på åtgärder som kan vidtas av myndigheten under nuvarande legala förutsättningar. Även denna modell testas med målet att finna en lösning som går att skala upp under kommande år.

Investeringsprogrammet kommer under 2025 fortsatt utvecklas med nya behovs- och styrmedelsanalyser för de områden som ännu inte har analyserats, så som livsmedelstillverkning. Programmet är ett flexibelt verktyg som kan användas för att öka förmågan inom samtliga av beredskapssektorns viktiga samhällsfunktioner. Förslag på struktur och finansieringsmodell för investeringsprogrammet som samtliga myndigheter i sektorn står bakom presenteras i 3.2.1 under rubriken Investeringsprogram. En lösning där medel kan omfördelas mellan myndigheters insatser under ett pågående verksamhetsår skulle leda till en direkt förmågehöjning genom att bidra till att motverka de inlåsnings effekter som annars riskerar att uppstå. Det skulle också stärka förmågan att hantera snabbt ändrade omständigheter, exempelvis nya hot, oväntade kriser eller tekniska framsteg, även när höjd beredskap inte föreligger.

Samtliga programområden inom investeringsprogrammet föreslås kunna stödja åtgärder inom kommuner, regioner och näringslivet. Det innebär exempelvis att skapa robusta livsmedelsbutiker för att säkerställa tillgången till mat under höjd beredskap i hela landet. För programområdet dricksvattenförsörjning föreslås åtgärder som ökar uthålligheten inom dricksvattenförsörjningen eller skapar ökad förmåga att upprätthålla en kontinuerlig leverans av vattentjänster (inklusive avlopp) under höjd beredskap. Programmet kan komma att inkludera etablering av beredskaps- och omsättningslager av viktiga varor samt stöd för att starta produktion av kritiska varor.

Parallellt med arbetet att höja förmågan genom insatser i programmet ska stöd till företag utvecklas, med målet att kunna utlysa dessa under 2025 och, förutsatt att det finns medel, kunna betala ut till företag under 2026. För att ytterligare stärka förmågan inom näringslivet avser myndigheten att utveckla samverkan via avtal med enskilda företag med särskild betydelse för Sveriges beredskap.

Myndigheten utreder möjligheten att ingå beredskapsavtal med företag för att på så vis stärka totalförsvarsplaneringen. Ett dylikt avtal kan komma att utgöra ett villkor för att söka stöd inom investeringsprogrammet eller för att komma i fråga vid andra offentliga prioriteringar av resurser. I det fall en avtalslösning identifieras som är godtagbar för såväl företag som staten, kommer myndigheten behöva allokera resurser för att förhandla, avtala och följa upp avtalen med de företag inom beredskapssektorn som vill delta i totalförsvaret.

Behoven hos verksamhetsutövarna är mycket stora. Prioritet bör ges till insatser som relativt snabbt kan omsättas i höjd förmåga medan insatser som exempelvis kräver fortsatta utredningar eller andra förberedelser med fördel skjuts mot den senare delen av försvarsperioden. Exempel på insatser som troligen snabbt kan omsättas i höjd förmåga är stöd till kommunernas och regionernas måltidsverksamhet samt stöd till dricksvattenförsörjning och avlopp. Förutsatt att de piloter som genomförs under 2025, till exempel avseende robust primärproduktion och robusta livsmedelsbutiker, faller väl ut kan även den typen av insatser prioriteras kommande år. Arbetet med att etablera beredskaps- och omsättningslager av viktiga varor kommer sannolikt att ske under flera försvarsperioder och förutsätter en grundfinansiering under lång tid framöver. En tydlig och flexibel finansieringsram, där inte samtliga kommande års medel villkoras till specifika stöd och insatser, är en förutsättning för att myndigheten ska kunna parera för ändrade förutsättningar och besluta om långsiktiga investeringar, avtal och stöd. Det är även centralt att insatserna inom investeringsprogrammet omfattar såväl hela livsmedelskedjan som dricksvatten, avlopp och avfall.

För 2025 har Livsmedelsverket tilldelats 20 miljoner kronor för att administrera investeringsprogram. Livsmedelsverket uppskattar att administrationen med tid kommer att öka och äskar ytterligare 5 miljoner kronor för 2026 och 10 miljoner kronor per år för 2027–2028. För arbetet med att upprätta avtal med enskilda företag med särskild betydelse för Sveriges beredskap äskar Livsmedelsverket 6 miljoner kronor per år 2026–2028.

Prioritering av fällningskemikalier

I regleringsbrevet för 2025 har Livsmedelsverket fått i uppdrag att vidareutveckla vägledningen för prioritering av fällningskemikalier inom dricksvattenproduktion och avloppsrening (Livsmedelsverket, dnr 2021/03355), i enlighet med det förslag kring industrin som har lämnats i avsnitt 6.1 i promemorian *En säkrare tillgång till vattenreningskemikalier* (Ds 2023:9).

Livsmedelsverket ska även föreslå hur fällningskemikalier ska fördelas direkt från kemikalieproducenter eller distributörer genom en förutbestämd prioritetsordning eller efter beslut i enskilda fall vid brist. Livsmedelsverket ska också lämna nödvändiga författningsförslag. För 2024 äskade Livsmedelsverket sammantaget 3,2 miljoner kronor årligen för de löpande kostnaderna för arbetet. Första året tillkommer en engångskostnad på 4,2 miljoner kronor. Om en brist uppstår kommer kostnaden för hanteringen att bli betydande, men går inte att uppskatta i nuläget. För mer specificerade kostnadsberäkningar hänvisas till Livsmedelsverkets yttrande över remissen (Livsmedelsverkets yttrande över remiss från landsbygds- och infrastrukturdepartementet angående *En säkrare tillgång till vattenreningskemikalier*, DS 2023:09, dnr 2023/01780, 2023-08-07). Efter genomfört uppdrag kan kostnadsberäkningarna behöva justeras.

Omhändertagande av utredningsresultat

För att de utredningar som redovisats under 2023 och 2024 (En modell för svensk försörjningsberedskap SOU 2023:50, Livsmedelsberedskap för en ny tid SOU 2024:8, Ökad va-beredskap SOU 2024:82 med flera) ska kunna omhändertas på ett sätt som ger snabb effekt, till exempel genom försörjningsanalyser och etablering av utökad uppföljning och stöd till kommuner och regioner, kommer ändamålsenlig resurssättning krävas. Livsmedelsverket uppskattar kostnaderna till 5 miljoner kronor år 2026, 10 miljoner kronor år 2027 och 15 miljoner kronor år 2028.

3.2.4 Strategisk samverkan med Tillväxtverket

Nyps är ett ärendehanteringssystem som i grunden används för att hantera ansökningar om stöd inom det regionala utvecklingsområdet. Systemet underlättar samverkan mellan stödsökande och de myndigheter samt organisationer som fattar beslut om hur regionalpolitiska medel ska fördelas. Genom att samla in ansökningar, dokumentation och kommunikation i ett enda digitalt system skapas en tydlig och effektiv ärendeprocess från ansökan till beslut och uppföljning. Dessutom minskar det behovet av att varje myndighet utvecklar egna, parallella system, vilket sparar både tid och resurser.

Nyps kan även användas inom beredskapssektorn för att stärka samhällets livsmedels- och dricksvattenförsörjning. Systemlogiken stöder investeringsprogrammen inom beredskapssektorn och gör det enklare att följa upp insatserna genom att strukturera och samla relevant information på ett ställe. Livsmedelsverket vill därför hemställa om att regeringen ger Tillväxtverket i uppdrag att ansluta Livsmedelsverket till systemet.

Livsmedelsverket har i dialog med Tillväxtverket framfört en önskan om att bli en strategisk partner och delta aktivt i Nyps långsiktiga utveckling. Detta skulle innebära ett nära samarbete för att kontinuerligt förbättra funktioner och processer i systemet, så att det på bästa sätt kan stödja både regional utveckling och beredskapssektorns behov. Genom att samverka i ett gemensamt system och dela på utvecklingskostnader och erfarenheter kan samhället uppnå en mer effektiv användning av resurser, vilket stärker den nationella beredskapen och underlättar för både stödsökande och beslutsfattare.

3.2.5 Insatser för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå samt motståndskraft i samhällsviktig verksamhet

Tabell 3.2.5: Tillkommande finansieringsbehov för insatser för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå samt motståndskraft i samhällsviktig verksamhet (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Ansvar i enlighet med NIS2- och CER-direktivet	1:14	20 000	20 000	20 000	Permanent

Omhändertagande av nya uppgifter enligt EU-direktiv. De nya uppgifterna kräver att Livsmedelsverket gör förändringar i organisation, bemanning och kompetens.

För närvarande pågår arbete med att analysera omfattningen av den nya lagstiftningen och tillkommande lagstiftning om motståndskraft (CER-direktivet). Det är dock svårt, då omfattningen av kommande tillsynsansvar och föreskriftsrätter ännu inte är klarlagt och förslaget även innebär komplicerande omständigheter som till exempel ett överlappande tillsynsansvar hos framför allt

kommuner. Myndigheten genomför också ett arbete tillsammans med Statskontoret för att identifiera förväntade kostnader. Bedömningen är preliminärt att det föreslagna utökade tillsynsansvaret enligt lagstiftningen för NIS2 (The Directive on security of network and information systems - the NIS Directive) och CER (Claim, Evidence, Reasoning). kommer att innebära ett behov av permanent tillskott på ramanslag 1:14 för förvaltningskostnader på 20 miljoner kronor per år.

Motiv till förslaget

Under 2024 redovisades de utredningar som omhändertar införlivandet av NIS2- och CER-direktiven i svensk rätt. Under budgetperioden kommer Livsmedelsverket att få nya uppgifter inom området. Att vara tillsynsmyndighet enligt denna nya lagstiftning medför ett behov av organisationsutveckling samt utökad bemanning och kompetensutveckling. Med anledning av den nya lagstiftningen kommer det också att finnas ett stort informationsbehov att fylla hos verksamhetsutövare i de sektorer som Livsmedelsverket föreslås få tillsynsansvar för, det vill säga inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen samt avloppshantering. Inom ramen för tillsynsuppdraget finns ett vägledningsansvar för dessa verksamhetsutövare.

Vidare föreslås ett omfattande föreskriftsansvar hos respektive tillsynsmyndighet där Livsmedelsverket ska meddela föreskrifter för sina sektorer. Det är inte givet att dessa sektorer kan ha samma föreskrifter då branscherna och de tekniska samt organisatoriska förutsättningarna ser olika ut och behoven skiljer sig åt.

För att omhänderta nya uppgifter krävs att Livsmedelsverket gör förändringar i organisation, bemanning och kompetens. Informationsbehovet hos verksamhetsutövare inom livsmedels- och VA-sektorerna gällande implementeringen av NIS2- och CER-direktiven kräver omfattande åtgärder i form av utbildning och kommunikation de inledande åren. Kommunikation behöver ske dels proaktivt och vägledande och som en del av Livsmedelsverkets tillsyn. Genom informationsspridning på olika sätt höjs verksamhetsutövarnas kompetens att göra rätt och cybersäkerheten ökar vilket i sig stärker Sveriges förmåga till försörjning av livsmedel och dricksvatten samt hantering av avlopp.

Utan dessa förstärkningar finns risk för att myndigheten inte kommer att kunna lösa de ytterligare uppgifter som nu föreslås i utredningar och försvarsberedning. Cybersäkerhet är av avgörande betydelse för såväl myndigheter som näringsliv i sektorn kopplat till livsmedels- och dricksvattenförsörjningen. Avseende CER-direktivet är det ytterligare en vinkling av kompetens som behöver tillföras Livsmedelsverket eftersom det direktivet rör åtgärder av annan karaktär.

3.2.6 Beredskapsmyndighet inklusive säkerhetsskydd

Tabell 3.2.6: Beredskapsmyndighet inklusive säkerhetsskydd (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Beredskapsarbete inklusive säkerhetsskydd	1:14	2 000	4 000	4 000	Permanent

Livsmedelsverket behöver fortsatt stärka sin förmåga att upprätthålla säker livsmedels- och dricksvattenförsörjning vid kris och krig, i linje med regeringens inriktning för civilt försvar 2025–2030.

Myndigheten behöver också resurser för att ha både dokumenterade och övade beredskapsplaner samt planera för en snabb omställning till krigsorganisation. Resurserna är nödvändiga för att fullfölja planerade insatser och för att uppfylla krav ställda på myndigheten som sektor- och beredskapsmyndighet. Dessa insatser syftar till att öka förtroendet för Sveriges beredskapsförmåga

och säkerställa en sammanhållen och robust kris- och krigsberedskap inom Livsmedelsverkets ansvarsområden.

Motiv till förslaget

Vid resurssättningen av beredskapsuppgifter har Livsmedelsverket utgått från regeringsbeslutet *Inriktning för civilt försvar 2025–2030* samt *Gemensamma förutsättningar för utvecklingen av totalförsvaret 2025–2030*. Beredskapsmyndigheternas arbete ska stärka förmågan och påskynda utvecklingen av det civila försvaret. Beredskapsmyndigheterna ska utnyttja Natos civila förmågekrav och resiliensmål, förbereda sig för att hantera krigets konsekvenser och stödja både det militära försvaret och allierade styrkor, särskilt genom mobilisering och värdlandsstöd. Myndigheterna ska säkerställa att samhällsviktiga aktörer har tillgång till nödvändiga varor och tjänster, vidta konkreta åtgärder för omedelbar förmågeökning och prioritera insatser som också stärker det militära försvaret. De ska arbeta för långsiktig uthållighet vid kris eller krig, beakta Försvarsmaktens behov vid planering och bidra till MSB:s samordnade planeringsprocess.

Livsmedelsverket förstärker i enlighet med *Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025* (FM 2021-I 7683:2, MSB 2020-I6261-3) sitt arbete med beredskapsplanering och förberedelser för krigsorganisation genom att avsätta resurser som säkerställer att myndigheten över tid kan upprätthålla både dokumenterade och övade beredskapsplaner. Arbetet innefattar också planering för en smidig omställning till krigsorganisation vid behov. Som en del av detta ansvar ska Livsmedelsverket säkerställa fortsatt kontroll och tillsyn över centrala verksamhetsområden, inklusive slakterier, vilthanteringsanläggningar, export- och importkontroll.

En viktig del av Livsmedelsverkets beredskapsarbete är att stärka den regionala närvaron genom att integrera med civilområdena (CIVO). Livsmedelsverket har en plan för att fram till 2030 etablera närvaro i samtliga civilområden. Denna regionala närvaro syftar till att säkerställa att myndigheten snabbt och effektivt kan samverka med regionala och lokala aktörer för att hantera kriser och stärka motståndskraften inom livsmedels- och dricksvattenförsörjningen.

För att stärka ledningsförmågan och samverka tillförs ytterligare resurser som möjliggör en effektiv hantering och delning av information. Detta omfattar att följa och rapportera händelseutvecklingen, aktuella tillstånd, förväntade scenarion samt tillgängliga resurser inom varje ansvarsområde. Informationen ska också inkludera redan vidtagna och planerade åtgärder och fungera som ett underlag för beslut på såväl myndighetsnivå som för regeringen.

I detta arbete inkluderas även satsningar på att förstärka förmågan till ledning, samverka och koordinering mellan det militära och det civila försvaret. Det innefattar utveckling av alternativa och/eller skyddade ledningsplatser för att säkerställa kontinuitet i verksamheten även under svåra förhållanden.

När det gäller att stärka försvarsviljan ligger fokus på att Livsmedelsverket ska bidra inom sitt ansvarsområde genom att tillhandahålla relevant information och kunskap till samhällsaktörer och allmänheten. Detta innefattar att förmedla hur myndighetens verksamhet är en viktig del av Sveriges försvar och krisberedskap.

3.2.7 Nationellt beredskapslaboratorium för dricksvattenanalyser (NBV)

Tabell 3.2.7: Nationellt beredskapslaboratorium för dricksvattenanalyser (NBV) (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Nationellt beredskapslaboratorium för kemiska dricksvattenanalyser (NBV-C)	1:14	12 000	12 000	12 000	Permanent
Nationellt beredskapslaboratorium för dricksvattenanalyser av radioaktiva ämnen (NBV-RN)	1:14	8 000	15 000	15 000	Permanent
Varaktig finansiering av farliga ämnen (CBRN)	1:14	6 000	6 000	6 000	Permanent
Totalt		26 000	33 000	33 000	

Nationell förmåga att utreda och hantera händelser inom CBRN (kemiska (C), biologiska (B), radiologiska och nukleära (RN) hot) som drabbar dricksvatten vid kris och höjd beredskap, med ett tydligt utpekade ansvar och samordning mellan inblandade myndigheter. Varaktig finansiering av farliga ämnen avser ersättning för tidigare MSB 2:4-finansiering.

Underlag till beräknade kostnader för nationellt beredskapslaboratorium finns i rapporten från det regeringsuppdrag som Livsmedelsverket redovisade den 31 maj 2024. Förslaget gällande radioaktiva ämnen i dricksvatten baseras på tidigare beräkningar för motsvarande förmåga inom biologi och kemi.

För att säkerställa förmågan inom C-området äskar Livsmedelsverket 12 miljoner kronor per år för 2026–2028. Livsmedelsverket föreslår även att SVA och FOI får motsvarande uppdrag med adekvat finansiering. För att säkerställa förmågan inom RN-området blir första steget att utreda den nationella laboratorieförmågan och att klargöra ansvarsfrågan. Steg två blir att komplettera befintliga beredskapslaboratorium för dricksvatten med analys av radioaktiva ämnen. För det arbetet äskar Livsmedelsverket 8 miljoner kronor för 2026 och 15 miljoner kronor per år för 2027-2028. Det kräver också att Strålsäkerhetsmyndigheten och FOI får adekvat finansiering och ett uppdrag att medverka.

Varaktig finansiering av arbete med farliga ämnen (CBRN)

För närvarande finansierar MSB via projektmedel fortfarande en stor del av Livsmedelsverkets förmåga till utredning av radiokontaminering samt biologisk och kemisk förgiftning av livsmedel och dricksvatten (CBRN). Finansieringen är kortsiktig vilket hämmar möjligheten att skapa en långsiktig och resilient förmåga. Huvuddelen av det biologiska och kemiska analysarbetet på Livsmedelsverket bygger på att vi vet vilket ämne vi letar efter. Vid kris eller höjd beredskap kommer sannolikt smitto- eller förgiftningssituationer uppstå där vi inte vet vad det beror på. Då krävs kompetens och teknik att kunna leta brett och förutsättningslöst. Därtill behöver förmåga utvecklas för att bedöma vilka risker det kan innebära på kort och lång sikt för människors hälsa vid exponering för dessa ämnen, samt förmåga att hantera dessa risker.

För att skapa en långsiktig och resilient förmåga krävs en långsiktig finansiering som motsvarar den nivå som i dagsläget finansieras av MSB. Det skulle ge Livsmedelsverket möjlighet att fullt ut samordna och utveckla den nationella förmågan inom vårt ansvarsområde för att kunna möta biologiska och kemiska hot mot livsmedel och dricksvatten vid kriser och vid höjd beredskap. Detta är extra viktigt för att kunna vara en relevant partner i Nato där CBRN-området har hög prioritet. Därför äskar Livsmedelsverket 6 miljoner kronor per år 2026-2028 för varaktig finansiering av arbetet med farliga ämnen (CBRN).

Motiv till förslaget

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel, det nyttjas av alla och om distributionen inte fungerar påverkar det medborgarnas tillit till myndigheternas förmåga att leverera grundläggande samhällsservice. Eftersom dricksvatten är ett livsmedel som når många konsumenterna samtidigt skulle konsekvenserna av en CBRN-händelse i dricksvattensystemet kunna bli väldigt omfattande.

För att snabbt kunna utreda och åtgärda den här typen av händelse är det viktigt att det finns en central offentlig aktör med ett tydligt ansvar för att etablera och upprätthålla den nödvändiga nationella förmågan. I dagsläget finns nationell förmåga att omhänderta B-händelser genom ett nyrättat nationellt beredskapslaboratorium (NBV) för dricksvattenanalyser som leds av Livsmedelsverket, men motsvarande förmåga och utpekad ansvar saknas inom C- och RN-området. Inom RN-området har Strålsäkerhetsmyndigheten ansvar för att samordna de åtgärder som krävs för att identifiera, förebygga och detektera radiologiska och nukleära händelser och olyckor, och de har förmåga att genomföra mätning, provtagning och analys i fält, men ansvaret inkluderar inte beredskap för dricksvatten eller livsmedel. Förmågan att hantera C- och RN-händelser behöver därför stärkas för dricksvatten.

Vid fredstida kriser och höjd beredskap ökar risken för allvarigare kontamineringar av dricksvatten, vilket understryker behovet av ett formaliserat beredskapssamarbete mellan olika laboratorier. Det förändrade säkerhetsläget i världen innebär att tröskeln för hot om användning av kärnvapen har sänkts. Kärnkraftverk kan också vara föremål för militär erövring, till exempel Rysslands annektering av kärnkraftverket i Zaporizjzja. En av de största utmaningarna för ett beredskapslaboratorium är att upprätthålla en robust analysförmåga i och med att dessa analyser inte utförs rutinmässigt. Att bygga upp en nationell kapacitet för dessa ändamål kräver betydande resurser och investeringar. För att kunna genomföra förutsättningslösa utredningar och upptäcka okända föroreningar behövs avancerad utrustning och hög kompetens. Denna typ av beredskapsverksamhet är inte ekonomiskt lönsam för kommersiella aktörer. Dessutom kräver bedömningen av risker med ovanliga och okända ämnen specialiserad kompetens inom toxikologi. I dagsläget finansieras stora delar av den nationella förmågan till utredning av misstänkt förorening och förgiftning av dricksvatten via tidsbegränsade projektmedel från MSB. Den kortsiktiga finansieringen gör det svårare att upprätthålla denna förmåga över tid. En annan viktig del av den nationella laboratorieförmågan utgörs av privata och kommunala laboratorier som behöver förberedas för att kunna hantera krissituationer och höjd beredskap.

Livsmedelsverket föreslår att det befintliga nationella beredskapslaboratoriet för dricksvatten utökas med förmåga både inom C- och RN-området.

Under 2024 genomförde Livsmedelsverket ett regeringsuppdrag för att utreda hur förmågan inom C-området kan säkras. Vi föreslog då att ett nationellt beredskapslaboratorium för kemiska dricksvattenanalyser (NBV-C) upprättas genom ett samarbete mellan Livsmedelsverket, SVA och FOI¹ enligt samma modell som motsvarande organisation för mikrobiologiska analyser i vatten (NBV-B). Det föreslagna laboratoriet leds av Livsmedelsverket och de tre myndigheterna kommer att bidra med kunskap inom sina respektive expertområden.

På samma sätt föreslår Livsmedelsverket att det befintliga nationella beredskapslaboratoriet för dricksvatten kompletteras med analyser av radioaktiva ämnen (NBV-RN) genom ett samarbete mellan Livsmedelsverket, Strålsäkerhetsmyndigheten och FOI^[1].

En förutsättning för att NBV-C och NBV-RN ska fungera under kris och höjd beredskap är att laboratorierna även i fredstid arbetar aktivt med kompetensuppbyggnad, omvärldsbevakning och beredskapsanpassad metodutveckling. För att stärka den nationella förmågan och öka kompetens och beredskap hos privata och kommunala dricksvattenlaboratorier, ska de nya funktionerna även fungera som nätverkscentrum och erbjuda regelbundna övningar och seminarier för att förbättra laboratoriernas beredskap. Det nyligen publicerade betänkandet *Ökad va-beredskap* SOU 2024:82, bedömer att det är angeläget att resurser avsätts för denna åtgärd och att det sker inom en nära framtid^[2].

3.3 Andra prioriterade åtgärder

3.3.1 Digitalisering

Tabell 3.3.1: Digitalisering (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Digitalisering anslag	1:14	5 000	10 000	25 000	Permanent

Livsmedelsverket behöver förnya sina digitala system och tjänster för att kunna erbjuda moderna, flexibla, effektiva och säkra tjänster. Genom att automatisera och digitalisera fler processer kan Livsmedelsverket frigöra resurser, vilket underlättar företagets kontakter med myndigheten och bidrar till stärkt konkurrenskraft. Samtidigt skapar mer robusta och moderna systemförutsättningar för en högre beredskapsförmåga inom det civila försvaret, där säkra informationsflöden och snabba beslut är avgörande.

Livsmedelsverket äskar 5 miljoner kronor 2026, 10 miljoner kronor 2027 samt 25 miljoner kronor för 2028. Vidare äskar Livsmedelsverket utrymme på låneramen med ytterligare 50 miljoner kronor för 2026 samt 100 miljoner kronor för 2027, se tabell 4.2b. Under planeringsperioden beräknas kostnaderna för förflyttningen alltså uppgå till cirka 150 miljoner kronor, men stor osäkerhet råder kring tidsramar och omfattning, bland annat beroende på myndighetens ekonomiska situation och parallella uppdrag. En stegvis implementering med långsiktig finansieringsplan rekommenderas för att hantera de kommande förändringarna.

Motiv till förslaget

Livsmedelsverkets digitala förflyttning handlar om att använda digitaliseringens möjligheter för att förnya och effektivisera såväl den interna verksamheten som våra tjänster gentemot samhället och företagen. I dag erbjuder Livsmedelsverket jämförelsevis få digitala lösningar externt, vilket innebär en stor potential för ökad effektivitet och bättre service. Samtidigt ställer arbetet med civilt försvar

^[1]Livsmedelsverket 2024/01286, Utredning av nationell laboratorieförmåga för kemiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap, s. 9

^[1]Livsmedelsverket 2024/01286, Utredning av nationell laboratorieförmåga för kemiska dricksvattenanalyser vid kris och höjd beredskap, s. 9

^[2]SOU 2024:82 Ökad va-beredskap, s. 236

nya krav på informationshantering, robusthet och säkerhet, vilket påverkar både planering och genomförande av den digitala utvecklingen.

Precis som hos många andra myndigheter har Livsmedelsverket äldre kärnsystem och processer som inte fullt ut matchar dagens krav på förändringsbarhet, automatisering och interoperabilitet. Dessa system bygger på föråldrade informations- och datamodeller som leder till en omfattande manuell hantering av ärenden. För att framöver kunna erbjuda moderna, flexibla och säkra tjänster behöver Livsmedelsverket därför successivt förnya sina plattformar. Arbetet är resurskrävande och komplext, särskilt eftersom systemen har byggts ut under en lång period.

Data blir allt viktigare som drivkraft för innovation och utveckling och kraven på tillgänglighet, kvalitet och interoperabilitet ökar kontinuerligt. För att både stötta företagets konkurrenskraft och möta interna behov krävs lösningar som möjliggör ökad automatisering och digital handläggning. Några exempel på identifierade digitala behov och förslag på lösning lyfter vi i förslagen 3.1.1 Förenkling för företag, 3.1.3 Stärka konkurrenskraften genom export, 3.2.4 Strategisk samverkan med Tillväxtverket, 3.3.3 Livsmedelsdatasystemet och 3.3.5 Nytt nationellt system för insamling och tillhandahållande av råvatten- och dricksvattendata.

Samtidigt är det viktigt att följa gällande lagstiftning och vid behov pröva tolkningar som kan underlätta för verksamheten och förenkla för företagen. Detta blir särskilt viktigt när civilt försvar och andra parallella satsningar ställer krav på nya robusta system och processer. Att pröva och vid behov anpassa befintlig lagstiftning kan dessutom öka effektiviteten ytterligare och förenkla för både näringslivet och myndighetens egna processer. På så sätt kan Livsmedelsverkets digitala förflyttning bidra till stärkt innovationsförmåga och ökad resiliens, vilket i sin tur höjer Sveriges livsmedelsberedskap och gynnar företagets konkurrenskraft.

3.3.2 Biomonitorering

Tabell 3.3.2: Biomonitorering (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Biomonitorering	1:14	4 000	4 000	4 000	Permanent

Förslaget innebär att Livsmedelsverket vill säkerställa en robust och varaktig finansiering av biomonitoreringsarbetet genom att det blir en permanent del av myndighetens finansiering, istället för att det som idag finansieras genom bidrag från Naturvårdsverket. Det innebär kostnader för ungefär 1,5 årsarbetskraft samt därtill kostnader för provtagning och analys. Åskade medel utgår från kostnader som i dagsläget finansieras via Naturvårdsverket (anslag 1:2 Miljöövervakning, utgiftsområde 20).

Motiv till förslaget

Livsmedelsverket genomför insamling och analys av humanprover, så kallad biomonitorering, i syfte att identifiera och mäta den totala exponeringen för befintliga och potentiellt nya oönskade ämnen. Resultaten från dessa undersökningar används bland annat som underlag till hanteringsåtgärder och för att följa upp effekten i vidtagna åtgärder. Det är ett viktigt verktyg för att säkerställa att åtgärder får avsedd effekt utan att de innebär för långtgående påverkan för till exempel företagen. Resultaten från de undersökningar som genomförs i dagsläget utgör också en indikator i det nationella miljömålssystemet och ingår i statistiksammanställningen för Sveriges genomförande av Agenda 2030.

Livsmedelsverkets biomonitorering utgör en del av den hälsorelaterade miljöövervakningen som Livsmedelsverket genomför i samarbete med Naturvårdsverket, och som finansieras genom bidrag från Naturvårdsverket och anslag 1:2 Miljöövervakning inom utgiftsområde 20. Samma anslag finansierar även all övrig miljöövervakning, miljömålsuppföljning samt stora delar av Sveriges rapporteringar till EU och FN om tillståndet rörande klimat, miljö och natur. Även om Naturvårdsverket de senaste åren har prioriterat att upprätthålla tidsserier av övervakning så är Livsmedelsverket beroende av Naturvårdsverkets årliga tilldelning och prioritering av anslag 1:2 för att kunna bedriva biomonitoreringsarbetet. Det är problematiskt då Livsmedelsverkets matvaneundersökningar och andra projekt inom vilken biomonitorering sker, är fleråriga och kräver en stabil och robust finansiering för att kunna genomföras på ett kostnadseffektivt och systematiskt sätt.

3.3.3 Livsmedelsdatasystemet

Tabell 3.3.3: Livsmedelsdatasystemet (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Livsmedelsdatasystemet	1:14	-	-	15 000	Permanent

Det befintliga livsmedelsdatasystemet bygger på äldre teknik med en begränsad livslängd och systemet behöver därför ersättas av ett nytt för att täcka det behov av data och tjänster som olika aktörer har behov av. Behovet är oundvikligt då systemet inte kommer att fungera efter 2028. Förslaget innebär kostnader för drift och förvaltning, och utgår från en pågående förstudie. Estimerad förvaltningskostnad uppgår till 20 procent av investeringskostnaden för ett nytt system.

Livsmedelsverket saknar idag stabil finansiering för driften och förvaltning av livsmedelsdatasystemet, och äskar därför permanent tillskott för förvaltningskostnader för ett nytt Livsmedelsdatasystem från och med 2028.

Motiv till förslaget

Livsmedelsverket tillhandahåller och förvaltar ett Livsmedelsdatasystem bestående av information och tjänster kopplat till livsmedel och matvanor, till exempel data om näringsinnehåll, förpackningsinformation, biomonitoreringsdata, matvaneundersökningar och tjänster som verktyg för kostregistrering, per capitaberäkning och menyplanering.

Många olika aktörer använder systemets information och tjänster. Företagare använder bland annat data för näringsinnehållsförteckning, märkning och som stöd i produktutveckling för bibehållen och ökad konkurrenskraft. För små och medelstora företag är systemet en förutsättning för verksamheten, då de själva inte har möjlighet att bekosta analyser för att ta fram den nödvändiga information som systemet tillhandahåller, så som näringsvärdesinnehåll.

Olika myndigheter använder systemet i arbetet med matvaneundersökningar, risk- och nyttovärderingar med utgångspunkt från svenska perspektiv, ta fram vetenskapligt underlag för hanteringsåtgärder och regelutveckling samt i arbetet med livsmedel- och dricksvattenberedskap. De använder även data i systemet vid nationell och internationell rapportering, till exempel i miljömålssystemet och rapportering till Efsa.

I offentlig verksamhet utgör livsmedelsdata förutsättningar för att utveckling av råd och information till olika målgrupper, i måltidsplanering men även som stöd till livsmedelskontrollen. Tjänsten Sök näringsinnehåll, är en av livsmedelsverkets mest besökta webbplats och används av konsumenter

som vill veta näringsinnehåll i mat, men också av företagare och offentliga verksamheter i samma syfte.

Det livsmedelsdatasystem som finns idag har byggts upp över tid sedan 2003 och bygger på äldre teknik med en begränsad livslängd och på tekniska plattformar som inte längre uppdateras och underhålls av leverantörerna. Förvaltningskostnaderna för systemet har ökat markant de senaste åren och Livsmedelsverket har under flera år haft utmaningar att täcka kostnaderna för att förvalta systemet. Det är därför nödvändigt att ersätta nuvarande livsmedelsdatasystem och utveckla ett system för både Livsmedelsverkets grunduppdrag och för de behov som uttrycks av företagare, branschorganisationer och offentliga verksamheter.

Livsmedelsverket uppskattar att det befintliga livsmedelsdatasystemet inte kommer att kunna användas efter 2028, och bedömer att ett nytt system behöver vara utvecklat och tas i drift från och med 2028. Det är av vikt att tillse att ett nytt system beaktar behov som finns och bemöts med befintligt system, men också att det kan utvecklas vidare i tider av förändring med till exempel moduler för olika informationsmängder och tjänster. När systemet är utvecklat och driftsatt kommer dess förvaltningskostnader vara än högre än befintligt system, en naturlig följd av ökad digitalisering och moderna plattformar för systemet.

3.3.4 Tillsatser och aromer

Tabell 3.3.4: Tillsatser och aromer (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Övervakningsprogram	1:14	5 000	5 000	5 000	Permanent
NRL	1:14	1 000	1 000	1 000	Permanent
Totalt		6000	6000	6000	

EU-kommissionen har beslutat att alla medlemsstater ska ha ett system för övervakning av tillsatser och aromer. Vidare ska varje medlemsstat utse ett nationellt referenslaboratorium (NRL) inom området tillsatser och aromer. Livsmedelsverket saknar idag både ett övervakningsprogram och en laborativ verksamhet inom det utpekade området. För att tillmötesgå kraven behöver ett NRL upprättas alternativt upphandlas på ett externt laboratorium. Det är ett oundvikligt krav att införa förslagen och om Sverige inte gör det kommer vi få kritik från Kommissionen. Det kan i sin tur leda till en medial negativ uppmärksamhet som kan skapa oro hos konsumenter. Livsmedelsverket bedömer att det inte är möjligt att genomföra vare sig övervakning eller NRL inom ramen för nuvarande resurser.

Beräknade kostnader baseras på att programmet kommer vara i samma storleksordning som det befintliga kontrollprogrammet för oönskade ämnen. Kostnaderna för ett nytt NRL bygger på kostnader för jämförbara NRL inom andra områden.

Motiv till förslaget

Från och med 2027 måste alla medlemsstater ha implementerat ett system för övervakning av konsumtion och användning av tillsatser och aromer. Kravet har funnits sedan 2008, men nu har EU-kommissionen beslutat om en rekommendation där man beskriver vad som ska ingå. Resultaten ska rapporteras årligen till EU-kommissionen och Efsa. De insamlade uppgifterna ska användas för att bedöma eventuella hälsorisker när konsumtionsmönster och användning av tillsatser och aromer ändras. Sveriges ståndpunkt har under förhandlingarna varit att vi stödjer rekommendationen. I

dagsläget finns inte någon del av den obligatoriska övervakningen på plats i Sverige och rekommendationen innebär därför att ett helt nytt övervakningsprogram behöver implementeras. Senast den 30 september 2025 ska en första flerårig plan för kategorisering och prioritering av tillsatser och aromer redovisas.

För att ge extra tyngd åt den nya rekommendationen har EU-kommissionen också beslutat om att inrätta ett nytt EU-referenslaboratorium (EURL) och att varje medlemsstat ska utse ett nationellt referenslaboratorium (NRL) inom området tillsatser och aromer. Livsmedelsverket har i nuläget ingen laborativ verksamhet inom det utpekade området. Livsmedelsverket behöver därför bygga upp ett nytt system för övervakning av intag av tillsatser och aromer enligt en treårsplan och årligen rapportera till EU-kommissionen och Efsa.

För att kunna bedöma det nationella intaget behöver uppgifter om vilka tillsatser och aromer som används i olika livsmedel och i vilka mängder de tillsätts, samlas in och här kommer livsmedelsföretagen behöva bidra. Vi måste också ta reda på hur mycket konsumenter konsumerar av olika livsmedel. I de fall där uppgifter om innehåll i aktuellt livsmedel saknas behöver analyser utföras.

Med tanke på det stora antalet tillsatser och aromer som kan förekomma i olika kombinationer i livsmedel, behöver det göras riskbaserade prioriteringar över vilka tillsatser och aromer som ska övervakas. Vi behöver också se över om det behövs några ändringar/kompletteringar i nationella föreskrifter med anledning av det nya övervakningssystemet.

Livsmedelsverket behöver antingen sätta upp laborativ verksamhet som motsvarar kraven på ett NRL för tillsatser och aromer alternativt upphandla ett NRL-verksamhet på ett externt laboratorium.

3.3.5 Nytt nationellt system för insamling och tillhandahållande av råvatten- och dricksvattendata

Tabell 3.3.5a): Nytt gemensamt nationellt system för insamling och tillhandahållande av råvatten- och dricksvattendata vid SGU och Livsmedelsverket (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Slutår/ Perm
Livsmedelsverkets del i ett nytt gemensamt nationellt system	1:14	5 000	3 000	3 000	11 000	11 000	11 000	7 000	2032
				2 500	5 000	5 000	5 000	5 000	Permanent
Totalt		5 000	3 000	5 500	16 000	16 000	16 000	12 000	

Tabell 3.3.5b): Nytt nationellt system för insamling och tillhandahållande av råvatten- och dricksvattendata vid Livsmedelsverket (tkr)

Alternativt förslag	Anslag	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	Slutår/ Perm
Nytt nationellt system vid Livsmedelsverket	1:14	5 000	3 000	15 300	23 500	23 500	23 500	7 000	2032
				7 500	15 000	15 000	15 000	15 000	Permanent
Totalt		5 000	3 000	22 800	38 500	38 500	38 500	22 000	

Uppförande av ett nationellt system för att möjliggöra insamling och förvaltning av dricksvattenleverantörers information om råvatten. Detta leder i förlängningen till en trygg och långsiktig dricksvattenförsörjning i enlighet med förslag som lämnas av Sveriges Geologiska undersökning (SGU) och Livsmedelsverket i slutrapporten *Nationell insamling av information från dricksvattenleverantörer*.

I slutrapporten lämnar myndigheterna ett kostnadsestimat för byggande och drift av ett nytt system för insamling och tillhandahållande av råvatten- och dricksvattendata samt en arbetshypotes om ansvarig förvaltningsmyndighet. Finansieringsbehoven innefattar både tillfälliga och permanent anslagshöjningar om totalt 70–80 miljoner kronor för ett utvecklingsprojekt, 10–15 miljoner kronor över en tidsperiod om 2–4 år för att införa systemet, och 10–15 miljoner kronor i årliga löpande drifts- och förvaltningskostnader för förvaltande myndigheter, det vill säga för SGU och Livsmedelsverket.

Livsmedelsverket ser i första hand att förslaget med ett gemensamt ansvar och gemensam förvaltning med SGU genomförs och äskar därför medel för den del som Livsmedelsverket föreslås ansvara för.

För det fall att regeringen bedömer att det är lämpligare att ansvaret för det nationella systemet ligger på enbart en myndighet äskar Livsmedelsverket alternativt om medel för att ensamt ansvara för att bygga och förvalta systemet. Underlag för beräkningarna finns beskrivna i avsnitt 7 i slutrapporten. Det bör dock framhållas att det har gjorts en viss justering i tidplanen för genomförandet i detta underlag jämfört med vad som framgår av rapporten. Livsmedelsverket vill även framhålla att det kan komma att krävas en utökad låneram för att kunna ta fram systemet, se tabell 4.2b. Om regeringen beslutar att det ska inrättas en databas utan att tilldela Livsmedelsverket medel kommer myndigheten att behöva nedprioritera annat arbete permanent samt göra enklast möjliga lösning. En sådan lösning kommer inte lösa alla behov. Exempel på områden som kan bli nedprioriterade är arbete med vägledning och stöd inom dricksvattenområdet, att leda och stödja kontrollmyndigheterna och andra IT-satsningar.

Motiv till förslaget

I juli 2023 fick SGU och Livsmedelsverket ett gemensamt uppdrag av regeringen att ta fram ett förslag för insamling och förvaltning av dricksvattenleverantörernas information om råvatten (LI2023/02884, LI2023/00381). I slutredovisningen av uppdraget den 31 maj 2024 föreslår myndigheterna att det inrättas en nationell portal för insamling och lagring av rå- och dricksvattendata samt lämnar förslag på vissa författningsändringar.

SGU och Livsmedelsverket ser att den nationella portalen skulle göra stor samhällsnytta då data kan användas för nationella sammanställningar och undersökningar av Sveriges dricksvattenproduktion, vilket i förlängningen leder till en trygg och långsiktig dricksvattenförsörjning. Fördelar med en sådan portal är bland annat följande:

För Sverige:

- Det finns möjligheter att vidareutveckla övervakningen av dricksvattenförsörjningen.
- Sverige kan arbeta strategiskt för att uppfylla krav i EU-direktiv, så som vattendirektivet och dricksvattendirektivet (EU 2020/2184).
- Beredskapsplaneringen för kris, krig och klimatförändringar kan stärkas och optimeras.

För dricksvattenleverantörer:

- Insamling av dricksvattendata kan effektiviseras för att underlätta processen.
- Förbättrade underlag kan stärka faroanalyser och möjliggöra tidig identifiering av föroreningsrisker.
- Hantering av skyddsvärd information kan utvecklas för att säkerställa hög säkerhet.
- Kommunikation med allmänheten kan stärkas för att öka transparensen och tilliten.

För myndigheter:

- Möjligheter att effektivisera och förbättra tillgången till miljöövervakningsdata för grundvatten.
- Riskbedömningar i tillrinningsområden till uttagpunkter för dricksvatten kan utvecklas för ökad säkerhet.
- Klarhet kring tillgängliga vattenresurser kan främjas genom ökad samordning och insamling av data.

3.3.6 Fortsatt arbete för att minska matsvinnet

Tabell 3.3.6: Fortsatt arbete för att minska matsvinnet (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Matsvinnarbete	1:15	6 000	12 000	12 000	2030

Fortsatt arbete med det myndighetsgemensamma arbete som Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Naturvårdsverket bedriver sedan 2013. Arbetet kommer att genomföras i enlighet med den uppdaterade handlingsplan som myndigheterna kommer att presentera i slutet av februari.

Myndigheterna har idag inom ramen för livsmedelsstrategin särskilda tidsbegränsade medel för att minska matsvinnet. Medlen fördelas ut mellan myndigheterna och finansierar myndigheternas insatser inom området. De upphör dock vid utgången av 2025. Det föreslagna beloppet innebär en förlängning och förstärkning av den nuvarande finansieringen. Beloppet är tänkt att täcka kostnader hos de tre myndigheterna för personal, åtgärder, informationsinsatser, konsultinsatser med mera.

Motiv till förslaget

Den utvärdering som gjorts av det arbete som hittills har genomförts visar att matsvinnet har minskat men att det är en lång väg kvar innan matsvinnet har reducerats till önskvärd nivå. Det väntas vidare inom kort komma nya bindande EU-mål för ett minskat matsvinn till utgången av 2030, vilket kommer att medföra ännu större krav på svenska insatser för att minska matsvinnet. Myndigheterna behöver fortsätta med det redan initierade arbetet för att inte tappa gjorda framsteg samt utveckla arbetet när det gäller att motverka matsvinn i produktionen och i övriga led av livsmedelskedjan. Om finansieringen tas bort kommer myndigheternas arbete med matsvinn att drastiskt minska i omfattning och därmed kommer Sveriges möjligheter att nå de kommande bindande målen att försämrats.

3.3.7 Fortsatt behov av att utveckla måltider i vård, skola och omsorg

Tabell 3.3.7: Fortsatt behov av att utveckla måltider i vård, skola och omsorg (tkr)

Förslag	Anslag	2026	2027	2028	Slutår/Perm
Kompetenscentrum för offentliga måltider	1:14	4 000	4 000	4 000	Permanent

Fortsatt arbete med att, genom ett kompetenscentrum, främja hållbara, hälsosamma och säkra måltider inom vård, skola och omsorg.

Regeringen gav 2011 Livsmedelsverket i uppdrag att genom ett kompetenscentrum främja hållbara, hälsosamma och säkra måltider inom vård, skola och omsorg. Livsmedelsverkets arbete med offentliga måltider har sedan dess finansierats med tidsbegränsade medel. Nuvarande finansiering av Kompetenscentrum upphör i och med utgången av 2025. Beloppet utgör förlängning av nuvarande finansiering för arbetet. För att Livsmedelsverket ska kunna fortsätta att stärka kommuner och regioner i deras arbete behövs en stabil grundfinansiering. Utan en fortsatt finansiering kommer Livsmedelsverket att behöva drastiskt minska stödet till den offentliga sektorns måltidsverksamhet.

Motiv till förslaget

Det serveras idag cirka tre miljoner måltider per dag från de offentliga köken. Måltiderna från offentliga kök är avgörande för att barn, sjuka och äldre ska ha tillgång till måltider som bidrar till god hälsa och välbefinnande. De offentliga köken är vidare centrala i den svenska beredskapen.

Regeringen gav 2011 Livsmedelsverket i uppdrag att genom ett kompetenscentrum främja hållbara, hälsosamma och säkra måltider inom vård, skola och omsorg. Livsmedelsverkets arbete med offentliga måltider har sedan dess finansierats med tidsbegränsade medel. Statskontorets utvärdering av Kompetenscentrum från 2020 visar arbetet bidrar till att nå mål i livsmedelsstrategin, att det finns ett behov av att samla expertis i en nationell funktion samt att staten får god utväxling av insatta medel.

Inom ramen för Kompetenscentrum tar Livsmedelsverket fram nationella riktlinjer för offentliga måltider inom skola, förskola och vård. Riktlinjerna stödjer kommuners och regioners arbete med planering av måltider och upphandling av livsmedel. Ett fokusområde för Livsmedelsverkets arbete framöver kommer bland annat att vara att fortsätta stödja i beredskapsfrågor för offentliga måltider i samverkan med relevanta aktörer.

4 Finansiering

4.1 Kostnadseffektivisering inom den egna verksamheten

Enligt 1 § 9 kap. förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag ska Livsmedelsverket, om förslag lämnas som beräknas leda till ökade kostnader, även redovisa förslag till åtgärder inom den egna verksamheten som leder till motsvarande minskning av kostnaderna. Livsmedelsverket bedömer att budgetunderlaget innehåller nya verksamhetsbehov som kopplar till politiska reformer som ännu inte getts någon ny grundfinansiering och/eller behöver prövas utifrån politisk ambition. Med anledning av det har Livsmedelsverket inte redovisat förslag till åtgärder inom den egna verksamheten som leder till motsvarande minskning av de beräknade kostnaderna.

4.2 Verksamhetsinvesteringar och låneram

Tabell 4.2a): Verksamhetsinvesteringar (tkr)

	Utfall	Prognos	Beräkn	Beräkn	Beräkn
Tkr	2024	2025	2026*	2027**	2028***
Immateriella investeringar					
Datasystem, rättigheter m.m.	33 473	41 500	92 500	158 500	53 000
Materiella investeringar					
Maskiner, inventarier och installationer m.m.	10 425	7 000	7 000	7 000	7 000
Byggnader, mark och annan fast egendom	0	0	0	0	0
Övriga verksamhetsinvesteringar	10 175	10 000	1 500	1 000	1 000
Summa verksamhetsinvesteringar	54 073	58 500	101 000	166 500	61 000
Finansiering					
Lån i Riksgäldskontoret	40 636	44 000	95 000	161 000	58 000
Bidrag	3 263	4 500	4 500	4 500	2 000
Anslag 1:14	7 931	10 000	1 500	1 000	1 000
Anslag 1:27	2 243	0	0	0	0
Summa finansiering	54 073	58 500	101 000	166 500	61 000

*Inklusive Digitaliseringsäskande (3.3.1) 50 000 tkr.

**Inklusive Digitaliseringsäskande 100 000 tkr och äskande (3.3.5 a) 13 000 tkr Råvatten- och dricksvattendata, delat ansvar med SGU. Utan delat ansvar blir äskandet istället 30 000 tkr.

***Inklusive äskande (3.3.5 a) 13 000 tkr Råvatten- och dricksvattendata, delat ansvar med SGU. Utan delat ansvar blir äskandet istället 30 000 tkr.

Tabell 4.2b): Låneram och räntor för verksamhetsinvesteringar (tkr)

	Utfall	Prognos	Beräkn	Beräkn	Beräkn
Tkr	2024	2025	2026	2027	2028
IB lån i Riksgäldskontoret	165 492	192 370	209 670	273 270	400 370
Nyupplåning (+) ³	57 500	44 000	95 000	161 000	58 000
Amorteringar (-)	30 622	26 700	31 400	33 900	52 900
UB lån i Riksgäldskontoret	192 370	209 670	273 270	400 370	405 470
Beslutad/föreslagen låneram	249 500	250 000	300 000	420 000	450 000
Ränteutgifter ⁴	6 480	5 871	7 652	11 210	11 353
Summa amorteringar och ränteutgifter	37 102	32 571	39 052	45 110	64 253
Finansiering av avskrivningar och räntor					
Anslag 1:14	25 416	21 104	27 199	33 302	52 609
Anslag 1:26	5 525	5 368	5 268	5 248	5 410
Övrig finansiering	6 161	6 099	6 585	6 560	6 234
Summa finansiering	37 102	32 571	39 051	45 110	64 253

4.3 Anslagskredit, anslagssparande samt räntekontokredit

4.3.1 Anslagskredit

Livsmedelsverket uppskattar att verksamheten har ett fortsatt behov av att ha en anslagskredit som motsvarar minst tre procent av anslaget 1:14.

Livsmedelsverket hemställer vidare om en anslagskredit på tre procent av anslag 1:26. Då verksamheten i grunden består av förvaltningsuppgifter – offentlig kontroll och tillsyn av slaktverksamhet vid slakterier och vilthanteringsanläggningar – kan oförutsedda händelser och kostnader uppstå som kräver att myndigheten snabbt kan omfördela resurser. Genom en anslagskredit kan Livsmedelsverket säkerställa att verksamheten snabbt kan anpassas och möta nya krav, utan att riskera den långsiktiga planeringen av den samhällsviktiga livsmedelskontrollen.

4.3.2 Anslagssparande

Livsmedelsverket föreslår oförändrat anslagssparande för anslag 1:14.

Livsmedelsverket hemställer om ett anslagssparande på tre procent av anslag 1:26. Anslaget täcker förvaltningskostnader kopplade till offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet inom slaktverksamhet vid slakterier och vilthanteringsanläggningar. Dessa kontrollinsatser kan variera över tid, vilket kräver en flexibilitet i finansieringen. Ett anslagssparande skapar kontinuitet och trygghet i Livsmedelsverkets verksamhet.

³ Differensen för posten Lån i Riksgäldskontoret, 40 636 tkr (4.2a), samt posten Nyupplåningen 2024, 57 500 tkr (tab.4.2b) beror en lånekomplettering på 13 645 tkr avseende år 2023 för vilka ett lån togs upp i början av år 2024, och dels på en överskattning av lånebehovet 2024 på ca 3 000 tkr som justerades i början av år 2025.

⁴ Räntan prognostiserad till 2,8 % för alla år.

4.3.3 Räntekontokredit i Riksgäldskontoret

Livsmedelsverket har beviljats en räntekontokredit på 850 000 tusen kronor för 2025, max nyttjad kredit under 2024 var 770 130 tusen kronor. Livsmedelsverket bedömer att anslagskrediten kan sänkas över tid. Då betalningar för tidigare års fakturor borde börja betalas in till myndigheten.

4.4 Avgiftsfinansierad verksamhet

Tabell 4.4: Avgifter som myndigheten disponerar (tkr)

Avgiftsområde	Balanserat	Prognos	Prognos	Prognos	Prognos
	Resultat	Resultat	Resultat	Resultat	Resultat
Tkr	2024	2025	2026	2027	2028
Gränskontroll ¹	4 500	-3 300	100	-300	-800
Kontroll av livsmedelsanläggningar ²	-7 921	500	3 100	2 400	1 600
Kontroll av slakterier och VHA ³	-97 383	-10 000	-5 000	0	0
Kontroll av livsmedel och VHA, fasta avgifter	0	0	0	0	0
Nationella kontrollprogram ⁴	-1 448	-2 500	0	500	500
Myndighetsärenden ⁵	-30	-200	0	0	-200
Uppdragsverksamhet ⁶	1 553	-1 000	-500	0	0
Tjänsteexport ⁷	2 160	-500	-500	-500	-500
Summa	-98 569	-17 000	-2 800	-2 100	1 000

¹**Gränskontroll:** Det balanserade överskottet samt ökade intäkterna inom gränskontrollområdet beror på framför allt två faktorer: att antalet sändningar har ökat kraftigt efter att Storbritannien lämnade EU 1 januari 2021 samt ökat antal kontrollerade sändningar på grund av förändrad lagstiftning där fler livsmedel omfattas av gränskontroll. Verksamheten har förstärkt bemanningen för att möta antalet sändningar. Under 2024 är bemanningen i balans med antalet sändningar. Överskottet från tidigare år beräknas vara förbrukat under 2025 då kostnaderna är högre än intäkterna under året. De ökade kostnader kommande år kommer medföra underskott i verksamheten år 2025. Inför 2026 kommer avgiften att ses över för eventuella avgiftshöjningar för att balansera avgiften.

²**Kontroll av livsmedelsanläggningar:** Inför 2026 kommer avgiften att ses över för eventuella avgiftshöjningar för att balansera avgiften. Det uppkomna underskottet i verksamheten har hanterats genom ökade avgiftsintäkter från och med 2024 som är beräknade så att avgiften är balanserad inom fem år.

³**Kontroll av slakterier och vilthanteringsanläggningar:** Balanserat resultat avseende kontroll av slakterier och vilthanteringsanläggningar är genererat till och med 2024. Kostnader 2025–2026 avser räntekostnader för obetalda kundfordringar på grund av överklagade avgifter (prognostiserad ränta 3%). Underskottet för avgifter för kontroll av slakterier och vilthanteringsanläggningar fram till och med 2024 uppgick per den 31 december 2024 till -97 383 tkr. Underskottet består av räntekostnader på -54 775 tkr, kundförluster på -19 212 tkr samt obalans i slakteriverksamhet -23 397 tkr. Kostnaderna får ej ingå i taxeberäkningarna enligt förordning (EU) 2017/625. Livsmedelsverket kan inte hantera det uppkomna underskottet i det nya avgiftssystemet genom avgiftsjusteringar. Förslag till finansiering, se avsnitt 4.4.1.

⁴ **Nationella kontrollprogram:** Myndighetens kostnader ökade under 2024 på grund av volymökningen 2023, men intäkterna 2024 har inte justerats för kostnadsökningarna. Intäkterna justerades inför 2025 för att bättre balansera med kostnadsmassan. Avgifterna kommer troligen behöva justeras ytterligare under kommande treårsperiod.

⁵ **Myndighetsärenden:** Intäkterna justerades inför 2025 och beräknas balansera med kostnaderna under kommande två år. Därefter behöver myndigheten göra en ny översyn av avgiftsnivåerna.

⁶ **Uppdragsverksamhet:** Det balanserade överskottet från tidigare år kommer att minska över åren och kommer att vara i balans år 2026.

⁷ **Tjänsteexport:** Det ackumulerade överskottet beräknas minska kommande år till följd av ökade kostnader för tjänsteexporten med anledning av tillkommande valideringar på grund av ny lagstiftning.

4.4.1 Förslag till finansiering av underskott i avgiftsfinansierad verksamhet – kontroll av slakterier och vilthanteringsanläggningar

Livsmedelsverket har i en särskild skrivelse den 27 februari 2025 hemställt att regeringen ska besluta täcka avgiftsunderskottet som uppstått i den avgiftsfinansierade verksamheten för kontroll av slakterier och vilthanteringsanläggningar fram till och med 2024.

4.5 Bidrag för krisberedskap

Tabell 4.5: Bidrag till Livsmedelsverket för krisberedskap (tkr)

	Utfall	Prognos	Beräkn	Beräkn	Beräkn
Tkr	2024	2025	2026	2027	2028
Bidrag från ramanslag 2:4 Krisberedskap (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap)	12 250	6 609	5 479	4 720	5 000

4.6 Bemyndigande

Tabell 4.6: Anslag 1:27 Åtgärder för beredskap inom livsmedels- och dricksvattenområdet

Räkenskapsår (tkr)	2024 Utfall	2025 Prognos	2026 Beräknat	2027 Beräknat	2028 Beräknat	2029 Beräknat	Slutår
Ekonomiska åtaganden vid årets början	0	0	600 000	2 208 000	1 700 000	850 000	
Nya ekonomiska åtaganden	0	600 000	1 687 000				
Utgifter mot anslag till följd av ekonomiska åtaganden	0	0	79 000	508 000	850 000	850 000	2029
Varav utgifter till följd av ekonomiska åtaganden vid utgången av 2025	0	0	79 000	285 000	236 000		2028
Ekonomiska åtaganden vid årets slut	0	600 000	2 208 000	1 700 000	850 000	0	
Beslutade/föreslagna bemyndiganden		600 000	2 208 000				
Beslutad/beräknad anslagsnivå	0	140 000	181 000	508 000	850 000		

Livsmedelsverket förslår att regeringen anvisar en bemyndiganderam för utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel anslag 1:27 enligt tabellen ovan. Beslutad/beräknad anslagsnivå motsvarar nivån på myndighetens totala äskande, dvs preliminära belopp inlagda i Hermes för åren 2026-2028 plus äskanden i myndighetens budgetunderlag under avsnitt 3.2.3.

